

STARA PRAVDA

april 2018

ŽIGA BRDNIK

ANDREW CHOWNS

CÉCILE DESPRINGRE

PAULINE DURAND-VIALLE

ŠPELA GRČAR

ANDREJA KREBS

GREGOR ŠTIBERNIK





KAZALO

1	STARA PRAVDA
4	NI SE ŠE IZPLAČAL
7-28	DELAVNICA OB PRAVEM ČASU
9 /	Andrew Chowns: NEODPOVEDLJIVOST PRAVICI DO NADOMESTILA ZA SPLETNO UPORABO JE PRAVA REŠITEV ZA AV AVTORJE
13 /	Pauline Durand-Vialle: KOLEKTIVNA POGAJANJA SO NUJNA ZA UČVRSTITEV POLOŽAJA SAMOZAPOSLENIH AVTORJEV
17 /	Cécile Despringre: AVDIOVIZUALCI MORAMO STOPITI SKUPAJ
22 /	EVROPSKA DIREKTIVA – ZADNJA MOŽNOST ZA POPRAVO KRIVIC PRI ZBIRANJU NADOMESTIL?
25 /	NA BALKANU NIČ NOVEGA
26 /	S SODELOVANJEM DO PRAVIC
29	KRUTA REALNOST AV SEKTORJA
30	SLOVENIJA S ČRNO PIKO
34	UZAKONITEV NEDOTUJLJIVE PRAVICE AV AVTORJEV – GLAVNE UGOTOVITVE ŠTUDIJE
37	ONE SIZE DOESN'T FIT ALL

Izdajatelj: AIPA.

Uredniški svet: Gregor Štibernik, Iza Pevec, Metod Pevec, Andreja Kralj.

Stara Pravda / tematska številka glasila Megafon

Št. 3. Naklada: 1500 izvodov.

April 2018. Bilten ni naprodaj.

Redakcija: Inge Pangos. Oblikovanje in ilustracije: Polonca Peterca.

Tisk: PARTNER GRAF zelena tiskarna d. o. o.

Naslovnica: Polonca Peterca, foto: STA.

COBISS3/Serijske publikacije, COBISS.SI-ID: 274075136, ISSN: C507-4185

STARA PRAVDA



vir: STA

»In kmečki narod menda še danes ne ve, da je boj za našo staro pravdo obenem tudi boj za našo nacionalno bodočnost.« – **Franc Tovornik**, leta 1924 v knjigi *Stara pravda nekdanj*

»Pravo tvorijo norme, ki so se skozi dolgo zgodovino oblikovale tudi s spoznanji humanistov, predvsem filozofov. Danes je pravnikov, ki bi jih zanimala dognanja filozofov, malo.« – **Jožica Grgič**, 7. 3. 2018 v *Sobotni prilogi*

»Črkobralstvo je beseda, ki se je uveljavila v zadnjih par letih. Nanaša se na dobesedno, brezidejno, mehanično branje predpisov. Na površini izraz pejorativno označuje neinteligenten pristop k nerazlagi pravne norme.« – **Boštjan M. Zupančič**, 2. 3. 2018 na *PortalPlusu*

»V upravi imaš pravzaprav štiri kategorije delavcev. Prvi delajo mnogo več kot v zasebnem sektorju, ker zasebni sektor takšnih zahtev sploh ne more postaviti. Drugi hodijo v službo in odgovorno in lepo delajo in dobijo za to plačo. Tretji delajo malo ali skoraj nič – to je neškodljiva populacija in bolje, da jo pustiš na miru, zato da ti ne jemlje energije, res pa je, da stane. In četrti so seveda tisti, ki delajo škodo s svojim birokratskim pristopom.« – **Gorazd Trpin**, 30. 1. 2012 v *Odmevih*



Marca 2011 je evropska poslanka Tanja Fajon, ki tudi v Evropskem parlamentu dela na področju zaščite in ureditve avtorskih pravic, v Ljubljani organizirala konferenco *Avtorska pravica v digitalnem okolju*, mnenja in poglede udeležencev pa strnila v zborniku *Avtorska pravica v digitalnem svetu – Bomo kopirali ali nas bodo kopirali drugi?* Med govorniki na konferenci je bil tudi gospod Chris Marchic, s katerim sva se, kot že nešteto, v družabnem delu dogodka zapletla v zanimivo debato. In takrat me je – stari maček – podučil: »Gregor, če ne bomo znali javnosti razlagati pomena pravic brez sklicevanja na člene in zakonodajo, se nam slabo piše.«



Sestanek imetnikov pravic s predstavniki zakonodajalca.

Imetniki pravic: »Nedopustno je, da imamo avdiovizualni ustvarjalci manj pravic, ki se uveljavljajo kolektivno, kot kolegi glasbeniki ali literati. Ne zahtevamo nič novega, nič nevsakdanjega – le po 20 letih pravne diskriminacije bi prosili, da se nam dodeli pripadajoče pravice.«

Predstavniki zakonodajalca: »Joj, saj bi, vendar to ne gre ...«

Imetniki pravic: »Zakaj ne?«

Predstavniki zakonodajalca: »Ker je na žalost zakon tak, kot je.«

Imetniki pravic: »Pa saj to! Spremenimo ga tako, da damo pravice igralcem in filmskim producentom, ukinimo presumpcijo, saj je ne poznajo ne glasbeniki ne literati, želimo kabelsko retransmisijo tudi za producente in igralce, kot jo imajo glasbeniki in literati, prav tako želimo urediti predvajanje naših del v lokalih in gostilnah!«

Predstavniki zakonodajalca: »Razumemo vas in vaš položaj, mi se trudimo, resnično delamo, zelo radi bi spremenili zakon, vendar pa ga ne moremo v smeri, da bi vam dali več pravic, kot vam gre.«

Imetniki pravic: »Zakaj ne?«

Predstavniki zakonodajalca: »Ker zakon teh pravic igralcem in producentom ne daje!«

Imetniki pravic: »???!?!?!???«



Imetniki pravic na avdiovizualnih delih še kako dobro vemo, da zna črkobralec vedno razložiti, zakaj je 107. člen ZASP nujno potreben in zakaj so avdiovizualni ustvarjalci malodane do te mere opravično nesposobni, da ne gre drugače, kot da še naprej vse pravice kar takoj prenesejo na producenta, pri čemer je dovolj že domneva. Črkobralci znajo vedno tudi razložiti, zakaj lahko upravni postopek traja skoraj desetletje in da je vse to v korist imetnikov pravic!

Ne znajo pa brez sklicevanja na zakone in člene razložiti, zakaj vendar že desetletja avtorje avdiovizualnih del zakon ropa vseh tistih pravic in upravičenj, ki jih poznajo in uživajo kolegi glasbeniki in literati. Zakaj so avtorji avdiovizualnih del edina skupina avtorjev, za katere se »kar tako« domneva prenos pravic na pravno osebo. In zakaj avtorji prispevkov niso avtorji? In če niso, čemu jih potem zakon naslavlja z »avtorji«? Mar niso zgolj »prispevkarji«?

Igralci pristojne organe že leta opozarjajo na zakonodajno anomalijo, zaradi katere so znotraj avdiovizualnega sektorja v neenakovrednem pravnem in posledično tudi ekonomskem položaju. Mednarodni temelji za odpravo diskriminatorne obravnave že obstajajo. Črkobralci pa ne znajo razložiti, ali imajo morda v Španiji kako drugo EU direktivo, kot mi v Sloveniji? Ali pa morda urad na Poljskem slabo opravlja svoje delo, tamkajšnja AIPA pa »kar nekaj« pobira tudi za igralce?

Producenti avdiovizualnih del – če jih primerjamo z glasbenimi založniki –, med drugim nimajo neposrednega upravičenja do nadomestil za kabelsko retransmisijo, predvajanje svojih zaščitenih del v lokalih in trgovinah pa lahko uredijo le individualno. Črkobralci ne znajo pojasniti, zakaj producenti na glasbenem področju eno in drugo pravico uveljavljajo že desetletja in v čem so filmski producenti tako različni od književnih in glasbenih, da drugače, kot da pod plaščem domneve prenosa nekaj vzamejo avtorjem, sploh ne pridejo do nadomestil, ki jih sicer njihovi kolegi z drugih področij že desetletja zbirajo (in delijo).

Seveda črkobralci tudi niso popolnoma nič krivi za to, da se je nadomestilo iz naslova privatnega reproduciranja nazadnje zbiralo 13. 12. 2009! Odtlej je samo avdiovizualni sektor izgubil več kot 4 milijone evrov, s katerimi bi lahko ustvarili kar nekaj celovečerc, serij ali nanizank.

Prav tako je izjemno težko pojasniti, kaj ima Slovenija od črkobralskega tolmačenja, da gre lahko v sklade za promocijo največ 10 % zbranih nadomestil, čez mejo pa celo 50 %. Direktive EU so seveda tako na Hrvaškem kot v Avstriji iste. Le ljudje, ki jih berejo (in tolmačijo), so različni.

In še bi lahko naštevali ...

AIPA, ki kot kolektivna organizacija imetnikov pravic že leta opozarja na omenjene pomanjkljivosti in se bori za njihovo odpravo, si želi, da se pomena proevropske ureditve avdiovizualnega področja zavedo tudi pristojni nacionalni organi in institucije, avtorji in drugi imetniki pravic na avdiovizualnem področju pa so tudi na nedavni mednarodni delavnici jasno pokazali, da se bodo zavzemali za čim prejšnjo zakonsko izenačitev z drugimi ustvarjalci.

Da bo zakon jasen tudi črkobralcem.

Kajti to je hkrati (tudi) boj za nacionalno prihodnost!



Nazadnje je URSIL dovoljenje za nove pravice podelil leta 2007.

»Eden večjih problemov v javni upravi je strah pred odločanjem. A odločanje je edina dodana vrednost v javni upravi.« – Gorazd Trpin, 3. 7. 2016 na *Valu 202*

»Kdor ne dela, naj ne je!« – minister Počivalšek, 8. 2. 2018

Gregor Štibernik

NI SE ŠE IZPLAČAL

Izrek izpred stoletij: »Umetnik zapoje, preden umre od lakote,« je za avdiovizualce še vedno zelo aktualen. Dobesedno sicer ne umirajo, a zaradi nestalnih dohodkov sta njihova finančna eksistenca in kariera močno ogroženi. Nekateri morajo za preživetje opravljati druge poklice, saj ne zaslužijo dovolj za položnice in hrano, čeprav so dela, ki so jih (so)ustvarili, »v obtoku« bolj kot kdajkoli. Zato je nujno uzakoniti neodtujljivo in neodpovedljivo pravico do pravičnega nadomestila, ta pa naj se uveljavlja kolektivno. Le z odločno prekinitvijo nepravičnih praks, ki dolgoročno siromašijo evropsko kulturo, bodo (so)avtorji dobili del prihodkov od komercialnega uspeha svojih del.

AV ustvarjalci niso povsod v EU upravičeni do ustreznih nadomestil za uporabo svojih del na digitalnih platformah. Za te vsekakor nepravilne in škodljive razmere je več razlogov. Med glavnima sta, da večina držav članic EU nima ustrezne zakonodaje in da avtorske zakonodaje po državah EU dopuščajo producentom dodajati v pogodbe klavzule, ki (so)avtorjem jemljejo praktično vse njihove pravice ob morebitni poznejši uporabi del. Reforma avtorske zakonodaje, ki jo trenutno obravnava Evropski parlament, je morda zadnja možnost, da se krivice popravijo in (so)avtorji dobijo zaslužen nadomestilo. Za to je potrebna le politična volja odločevalcev.

Pravico do pravičnega nadomestila v nekaterih državah EU poznajo že vrsto let. Z njo je (so)avtorjem zagotovljeno, da prek kolektivnih organizacij dobijo nadomestilo za uporabo njihovih del na spletu. Prav bi bilo, da jo imajo vsi (so)avtorji v EU. Zakaj lahko (so)avtorji za svoje delo, predvajano na platformah v Franciji ali Italiji, upravičeno pričakujejo nadomestilo, če je predvajano, recimo, na platformah v Sloveniji, Nemčiji, na Norveškem ali Češkem, pa ne? To je Evropa neenakosti!

Zgovoren je primer Rogerja Michella, režiserja slovitega filma *Notting Hill* (1999) z Julio Roberts in Hughom Grantom v glavnih vlogah. Film je stal 43 milijonov dolarjev, do danes, torej v 19 letih, pa zaslužil več kot 360 milijonov dolarjev. Michell se je ob začetku snemanja dogovoril, da mu v primeru komercialne uspešnosti filma pripada 5 % producentov prihodkov. Vsako leto mu producent sporoči, da se film še ni izplačal, da »ima še dolg«. Tako recimo naj bi imel film v letu 2014 še 32 milijonov dolarjev dolga. »To je realnost kreativnega računovodstva, ki smo mu priča režiserji,« pravi Michell, medtem ko vztrajno čaka.

»V javnosti smo predstavljeni kot bogati, z edino nalogo, da se na festivalih fotografiramo z zvezdicami. Nekaj režiserjev je takih, a velika večina je revnih, komaj poveže začetek

Zakaj lahko (so)avtorji za svoje delo, predvajano na platformah v Franciji ali Italiji, upravičeno pričakujejo nadomestilo, če je predvajano, recimo, na platformah v Sloveniji, Nemčiji, na Norveškem ali Češkem, pa ne? To je Evropa neenakosti!

meseca s koncem. Pravega dela je le za nekaj dni, teden ali dva, vmes pa se poprime za posle, ki zagotovijo eksistenco. Kot režiserji skrbimo za vse, za igralce, ekipo, scene ... Ko gre kaj narobe, smo edini krivec. Ko se deli prihodek, pa potegnemo kratko, kakor ostali avdiovizualci.«

»Evropska avdiovizualna industrija je npr. v letu 2013 ustvarila za 122 milijard evrov prihodkov. AV kolektivnim organizacijam je za plačila (so)avtorjem uspelo zbrati 0,33 % tega zneska. To ni le krivično, je tudi nevzdržno, ne bo se dalo preživeti,« poudarja Michell. Zato tudi sam predlaga uzakonitev pravice do pravičnega nadomestila, ki bi ga pobirale kolektivke, saj je to edina možnost, da pridejo avdiovizualci do zasluženih sredstev.

Michell je zadel bistvo težav avtorstva v hitro razvijajočem se digitalnem okolju. Zato evropski scenaristi in režiserji skupaj z vsemi avtorskimi združenji in tudi AIPA pozivamo države članice, Evropsko komisijo in Evropski parlament, da prisluhnejo glasu evropskih kreativcev in v evropsko zakonodajo sprejmejo neodtujljivo in neodpovedljivo pravico do nadomestila za (so)avtorje. Kolektivne organizacije naj to pravico uveljavljajo in zbirajo nadomestila neposredno od spletnih platform.

Le tako bodo (so)avtorji prejeli pravično in pošteno nadomestilo!

Priredila Andreja Krebs (vir: FERA)



AUDIOVISUAL AUTHORS' WORKSHOP

Ljubljana, 1-2 February 2018

Ob začetku delavnice je zbrane pozdravil direktor

Urada RS za intelektualno lastnino Vojko Toman.

Vir: STA

DSR - Društvo slovenskih režiserjev, DSR Scenaristi, AIPA v sodelovanju s FERA - Združenjem evropskih filmskih režiserjev, SAA - evropskim Združenjem avdiovizualnih avtorjev, FSE - Zvezo scenaristov Evrope

KAKO UČINKOVITO OBLIKOVATI NACIONALNO IN EVROPSKE POLITIKE NA PODROČJU AVTORSKE PRAVICE

*študije primerov: DeAuteurs, Directors UK * Razvoj in trendi AV trga: posledice za upravljanje pravic in nadomestil * predstavitev: Cisacova globalna študija o privatnem kopiranju, Prvi rezultati študije finančnega nadomestila AV avtorjem * debate, okroglo mize ...*

1.-2. 2. 2018, Ljubljana

DELAVNICA OB PRAVEM ČASU

Slovenski avtorji se že nekaj časa zavedajo pomena avtorskih pravic, a poznavanje in razumevanje le-teh sta še vedno trd oreh za marsikaterega ustvarjalca. Uveljavljanje avtorskih pravic na področju glasbe ima dolgotrajno tradicijo, v AV dejavnosti pa pod okriljem AIPA imetniki pravic zadnjih sedem let bolj poglobljeno spoznavajo temeljna načela uveljavljanja avtorskih pravic. Področje je kompleksno, za povrh se implementacija evropske ureditve po posameznih državah močno razlikuje, a osnovna upravičenja in mehanizmi uveljavljanja so vendarle podobni. Izkušnje evropskih stanovskih združenj in kolektivnih organizacij za uveljavljanje avtorskih pravic so dragocene, ker so marsikdaj korak pred nami. Tako AIPA kot Društvo slovenskih režiserjev se zavedata, kako pomembna je učinkovita izmenjava znanja in informacij, zato v Sloveniji pogosto gostita delavnice, kot je bila zadnja *Kako učinkovito oblikovati nacionalno in evropske politike na področju av-*

torske pravice. Tokrat so bili poleg predstavnikov že uveljavljenih evropskih kolektivnih ali stanovskih organizacij z dolgoletno tradicijo na AV področju k sodelovanju povabljeni tudi predstavniki stanovskih organizacij iz naših jugovzhodnih sosed (Hrvaška, Srbija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Kosovo), ker organizatorji vidijo smiselno vlogo tudi v povezovanju držav z razvitimi avtorskopравnimi ureditvami in tistih, ki so še v pionirski fazi razvoja kolektivnega uveljavljanja avtorskih pravic. Prav te države pa so pogoste in naravne koproducijske partnerice v regionalni AV industriji.

Na delavnici je sodelovalo kar nekaj pomembnih tujih gostov, ki se zavzemajo za pravice AV avtorjev, in ob tej priliki smo jim zastavili nekaj vprašanj. *Stara pravda*, posebna izdaja *Megafona*, tako s komentarji, povzetki in pogovori osvetljuje aktualno problematiko AV sektorja globalno (EU) in lokalno (države članice).

vir: STA





ANDREW CHOWNS: NEODPOVEDLJIVOST PRAVICI DO NADOMESTILA ZA SPLETNO UPORABO JE PRAVA REŠITEV ZA AVDIOVIZUALNE AVTORJE

Med pomembnejšimi tujimi gosti je bil tudi Andrew Chowns, direktor združenja Directors UK, ki zastopa večino delujočih filmskih in televizijskih režiserjev v Veliki Britaniji. Združenje kot kolektivna organizacija in stanovsko društvo zastopa avtorje pri kolektivnem uveljavljanju avtorskih pravic ter se bori za zaščito ustvarjalnih, ekonomskih in pogodbenih pravic režiserjev.

Chowns je predstavil probleme pri pogajanju za uveljavljanje pravic in predloge, kako se z njimi soočiti, oboje pa podkrepil s praktičnimi primeri, kot denimo bojkot dela za največjega naročnika (BBC), ki je pogajanja o zvišanju plač zavračal kar 15 let. V pogovoru nam oriše svoj pogled na vlogo umestitve neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila za spletno uporabo za vse avtorje avdiovizualnih (AV) del – tudi v okviru prihajajoče nove direktive, ki bo celovito uredila avtorskopravno sfero v digitalni dobi¹.

Zakaj je pomembna umestitev neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila za soavtorje AV del za spletno uporabo v evropsko in nacionalne zakonodaje in kaj bi bilo, če pravica ne bi bila neodpovedljiva?

Če zakonodajalci želijo, da bi avtorji² v resnici dobili nadomestila za spletno uporabo svojih del, je uzakonitev neodtujljive in neodpovedljive pravice nujna. Odpovedljiva pravica bi, kot potrjujejo izkušnje, imela za posledico ogromne pritiske producentov oz. RTV organizacij kot izdajateljev medijev na avtorje, naj se ji odpovejo. To se dogaja tudi s pravico do nadomestila iz Direktive o pravici dajanja v najem in pravici posojanja³, ki se je izkazala za popolnoma neuporabno. Avtorji se ji morajo v vsaki pogodbi odpovedati. Podobno je s pravicami iz Direktive o delovnem času⁴.

Določitev neodpovedljivosti za nadomestila za spletno uporabo je zelo pomembna, ne le danes, ampak tudi v prihodnosti, še zlasti, če pomislimo, kakšne učinke so na trgu v nekaj letih dosegle spletne platforme, kot sta Netflix in Amazon. Platforme delujejo globalno, sodelujejo pri koprodukcijah in uporabljajo nove poslovne prakse, ki jih ne poznamo; kolektivne organizacije in AV združenja pa so v primerjavi z njimi zelo majhna in imajo slabo pogajalsko moč. Brez ustreznih zakonov se s temi globalnimi giganti zelo težko pogajamo, da bi npr. posredovali podatke o uporabi del, obsegu gledanosti ... skratka, vse informacije, potrebne za uveljavljanje pravice avtorjev do nadomestila.

Zato je nujno, da imamo »uzakonjeno« neodtujljivo in neodpovedljivo pravico do nadomestila za spletno uporabo del, ki jo uveljavljajo kolektivne organizacije posamezno ali v skupinah.

Kaj se zna zgoditi, če ne bo prišlo do uzakonitve neodpovedljivosti te pravice?

Zagotovo ne bo konec sveta. Vedno je treba imeti plan B. A omenjena rešitev je trenutno najboljša. Zato moramo vsi, ki smo povezani z AV ustvarjalci, stopiti skupaj in lobirati za naše pravice.

Če bi bila ta pravica neodpovedljiva, bi bila velika razlika. Vendar je to zdaj politično težko izvedljivo oz. je bilo tudi takrat, ko se je pravica sprejemala. Naš fokus mora biti, kaj se dogaja zdaj, pa tudi, kaj bo v prihodnosti, saj se trg hitro spreminja.

Je neodpovedljivost v nasprotju s pogodbeno svobodo Evropske unije?

Producentom je v interesu, da širijo ta pomislek, ki pa ne drži. Argumentirano ga moramo ovreči. Določitev neodpovedljivosti ne bo vplivala na eno od najpomembnejših evropskih svoboščin – prost pretok blaga in storitev.

Kako bi lahko pravno zaščitili AV avtorje na novih platformah v primeru, da nam ne bo uspelo uzakoniti neodtujljive in neodpovedljive pravice?

Režiserji in scenaristi imajo že zdaj nekatere pravice, ki jih mnogi želijo izničiti. S tem se srečujemo povsod, v Sloveniji, na Balkanu, pri nas v Veliki Britaniji ... Nujno je, da držimo skupaj, pozorno spremljamo morebitne kršitve pravic oz. poskuse njihovega »obida« in ohranimo obstoječe temeljne avtorske pravice (režiserjev in scenaristov), tudi če ne bo uzakonjena neodtujljiva in neodpovedljiva pravica do nadomestila.

Recimo, da tvoja pesem postane hit in jo zapoje Beyonce, ti pa v zameno dobiš 20 evrov. Bi bil zadovoljen s plačilom?

Producentom in drugim moramo jasno povedati, kaj so osnovne pravice avtorjev in da jih želimo uveljavljati.

Kje so največji pritiski na pravice AV avtorjev?

Na televiziji. Mislim, da je veliko več pritiskov na televiziji kot pri filmu, vendar je naše sporočilo avtorjem v obeh primerih enako. Če ne moreš uveljavljati svojih pravic kot AV avtor, potem je kršena tvoja pravica nadzora uporabe lastnega AV dela, posledično ne boš imel ustreznih informacij, ki ti omogočajo zahtevati pravično nadomestilo⁵. To je ključno.

V slovenskem AV sektorju je problematičen visok delež prekarne delo, ki avtorjem ne zagotavlja pravic, soočajo se tudi z možnimi delovnopravnimi kršitvami. Kaj predlagate?

Temu se morate upreti. Če ne boste storili ničesar, se bo nadaljevalo. Svobodnjaki so najbolj ranljivi, saj niso del nobene večje skupnosti oz. podjetja, zato je ključno, da imajo podporo kolektivne organizacije in/ali združenja avtorjev.

Osnovna težava je v tem, da v skladu s pravili konkurenčnega prava EU samozaposleni avtorji ne bi smeli imeti sindikata, ki bi se boril za njihove pravice, kolektivne organizacije pa se ne smejo ukvarjati s področji, za katere nimajo licence, teh pa ne dobijo.

V Veliki Britaniji je glede sindikatov podobno. Kolektivke lahko s samozaposlenimi sodelujejo prek združenj oz. pomagajo s partnerstvi.

Tu so tudi družbena omrežja, ki so izredno močno orodje. Videli smo, kaj se je zgodilo v primeru producenta Harveyja Weinstaina, poleg tega imamo zgodbo okoli BBC, ki moških in žensk ne plačuje enakovredno. Oboje se je začelo na socialnih omrežjih. Ta novi fenomen lahko pomaga tudi kolektivnim organizacijam, združenjem in samim avtorjem pri doseganju določenih želenih ciljev.

Uporabniki, od kabelskih operaterjev naprej, trdijo, da bi pravična nadomestila za avtorje pomenila dvojno plačilo. Kaj menite o tem ugovoru?

Laični javnosti je to težko pojasniti. Veliko stvari in konceptov, o katerih govorimo (primarni, sekundarni uporabniki), je tehničnih, zato jih mnogi ne razumejo. Pojasniti jih moramo poenostavljeno. Pri nas v Veliki Britaniji smo uporabili ponazoritev z uporabo pametnega telefona – vsakdo ga lahko ima in z njim fotografira, posname film oz. glasbo. S tem postane avtor. Recimo, da tvoja pesem postane hit in jo zapoje Beyonce, ti pa v zameno dobiš 20 evrov. Bi bil zadovoljen s plačilom? Morda je poenostavljena razlaga pravi način. Directors UK je naredil krajši informativni video, ki pomaga razumeti sistem avtorskih pravic – tudi v zvezi s filmom.⁶

Glasbena industrija je zelo dejavna pri uveljaviti sistema »value gap«. Bi ga bilo smiselno uvesti tudi na AV področju?

YouTube je dober primer razkoraka med prihodki ustvarjalcev in prihodki spletnih platform (»value gap« oz. »value transfer«), ki zadeva tako glasbene kot AV avtorje. Glasbeniki so na tem področju lahko zelo aktivni. Zakaj? Ker jih podpirajo glasbene kolektivne organizacije, ki večinoma imajo takšno ali drugačno obliko lastništva nad glasbenimi deli avtorjev. Npr. če si skladatelj in se pridružiš PRS⁷, potem preneseš pravice na PRS in ta potem uveljavlja pravice neposredno sama v lastnem imenu in ne kot agent. Te organizacije torej niso zastopnice avtorjev, ampak so lastnice njihovih del. Zato gredo veliko lažje in z večjo možnostjo za uspeh do predstavnikov YouTube in mu rečejo, da krši njihove pravice in ne le pravice avtorjev. To je dober nauk za AV avtorje.

Torej bi bil ta model primeren tudi za avdiovizualce?

Da, vsekakor.

Z Andrewom Chownsom se je pogovarjala Špela Grčar, odvetnica v Odvetniški družbi Grčar iz Kamnika

¹ Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu. V obravnavo je bil dan 14. 9. 2016 pod oznako COM(2016) 593, končna različica: 2016/0280 (COD).

² G. Andrew Chownsov govori le o avtorjih, ker se v Veliki Britaniji do soavtorjev AV dela ne opredeljujejo na enak način.

³ Direktiva 2006/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o pravici dajanja v najem in pravici posojanja ter o določenih pravicah, sorodnih avtorski pravici, na področju intelektualne lastnine.

⁴ Direktiva 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa.

⁵ V Sloveniji mora producent soavtorju AV dela (npr. filma) poročati o uporabi filma in doseženih prihodkih, ki jih je z uporabo filma dosegel. (So)avtor, ki te pravice ne izkoristi, ne more vedeti, kakšno dodatno nadomestilo bi mu lahko še pripadalo. Podobno je v Veliki Britaniji.

⁶ <https://www.directors.uk.com/news/what-is-copyright>

⁷ Performing Right Society (PRS) je ena najstarejših glasbenih organizacij na svetu – deluje že od leta 1914 in upravlja pravice, med drugim tudi za pisce pesmi in skladatelje v primerih javne priobčitve njihove glasbe.



PAULINE DURAND- VIALLE: KOLEKTIVNA POGAJANJA SO NUJNA ZA UČVRSTITEV POLOŽAJA SAMOZAPOSLENIH AVTORJEV

Federacija evropskih filmskih režiserjev (FERA) zastopa več kot 20.000 filmskih režiserjev iz 28 držav članic EU. Tako na evropski kot nacionalnih ravneh spodbuja kreativno, gospodarsko in tržno politiko avdiovizualne industrije v ustvarjalno in socialno dobrobit vseh evropskih filmskih režiserjev. Prav zdaj prizadevno sodeluje pri napovedanih spremembah evropske avtorskopravne zakonodaje. Za avdiovizualce so izredno pomembne, poudarja Pauline Durand-Vialle, izvršna direktorica FERA.

Kaj bi za avtorje avdiovizualnih (AV) del pomenila uzakonitev neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila za spletno uporabo?

Za FERA je ključno, da imajo avtorji individualno imetništvo pravic nad svojimi deli. Imetništvo avtorskih pravic mora biti razumljeno in izvajano na obeh straneh: uporabniški in zakonodajalski. To lahko dosežemo z ustrezno zakonodajo ter s skupno pogajalsko močjo kolektivnih organizacij in združenj avtorjev.

Kako to moč okrepiti?

Več načinov je, seveda ob predpostavki, da pravice zakonodajalec prepozna in jih umesti v ustrezen zakon. Eden je zagotovo uzakonitev in uveljavitev kolektivnega uveljavljanja pravic prek kolektivnih organizacij. Zdaj npr. kolektivke večinoma predstavljajo avtorje in upravljajo njihove pravice iz naslovov uporabe del in pravnega kopiranja. A to je le del avtorskih nadomestil, ki jih (so)avtorji velikokrat ne dobijo, ker se jim s prenosom na filmske producente odpovedo.

Realno se avtorji v pogodbah lahko nadejajo vnaprejšnjega plačila za samo (ustvarjalno) delo in (delež) plačila iz naslova pravic za nadaljnjo uporabo »produkta« tega

dela. Plačilo pa je lahko vezano tudi na del prihodkov iz naslova uspešnosti varovnega dela.

Ob podpisu pogodbe ima avtor zelo malo informacij o prihodnosti svojega dela, težko jo ovrednoti. Zato je pomembno, da ve, kolikšen delež bo dobil iz naslova uspeha svojega dela. Tako ga producenti in izdajatelji ne bodo mogli siliti v nižje številke, ker, recimo, naj bi bil po ocenah producenta posel tvegan.

Dober način za povečanje pogajalske moči so tudi začetna kolektivna pogajanja o vnaprejšnjem plačilu v znanih okvirjih, ki lahko vsebujejo še dogovor o boljših pogojih dela, plačilu socialnih prispevkov, plačilu nadur itd. Zgledi iz nordijskih držav kažejo, da so takšna pogajanja uspešna le prek kolektivnih organizacij in združenj.

Kako kaj takega uveljaviti v Sloveniji, kjer so avtorji plačani vnaprej in niti ne vedo, kolikšen delež plačila prejmejo za samo delo in kolikšen iz naslova pravic?

Vzemimo za primer Francijo: režiser dobi dve pogodbi. Prva je produkcijska in opredeljuje pogoje dela, plačila in socialne pravice. (Mimogrede, v Franciji avtorjem pripada poseben bonus kot socialna spodbuda ustvarjalnim panogam.) Druga je pogodba o prenosu pravic in opredeljuje tudi nadomestilo. (Tu skušajo ujeti ravnavesje, saj je avtorski honorar v Franciji davčno manj obremenjen kot plačilo iz naslova dela.) V FERA smo pripravili pogajalske smernice za režiserje¹, s katerimi jim želimo povedati, da s pogodbami ne prenašajo le pravic. So namreč tudi delavci, razvijalci projekta, za kar po navadi niso plačani, ob tem še oglaševalci filma, saj gredo pogosto na turneje predstavitve filma, za kar dobijo po navadi le povračilo potnih stroškov. Treba je poudariti, da avtorji za zelo veliko aktivnosti niso plačani le zato, ker so avtorji in ne npr. zaposleni.

V Sloveniji končni uporabniki pogosto mislijo, da nadomestila avtorjem pomenijo dvojno plačilo, denimo kabelskim operaterjem ali davkov ...

Tudi mi v pogovorih s politiki in z zakonodajalci slišimo tovrstna mnenja, ki jih širijo producenti in RTV organizacije kot izdajateljice RTV programov. Sogovornikom zato pogosto odgovorim: Zakaj bi moral AV avtor dobiti nadomestila oz. del prihodka, ki ga končni izdelek v obliki filma ustvari? Zato, ker ima kot avtor najprej zamisel in nato vanjo investira svojo kreativnost, kar pomeni, da je avtorsko delo njegovo. Vsi ostali, ki jim uporabniki plačujejo, plačilo dobijo zaradi njegovega avtorskega dela. To je prvi argument pri pojasnjevanju o pravicah do nadomestil avtorjev.

Drugi argument je, da ima večina kreativcev status svobodnjaka, neodvisnega delavca, torej niso v klasičnem razmerju z delodajalcem, v našem primeru s producenti oz. z izdajatelji. Nimajo enake socialne varnosti kot redno zaposleni. Bogastvo avtorjev je v idejah, ki jih s finančnimi partnerji včasih razvijejo, da kot avtorska dela ugledajo luč sveta. So v najbolj zapletenem in tveganem položaju, saj morajo kot kreativni center vedno znova predstavljati rešitve, niso pa v stalnem delovnem razmerju z investitorji. Ti torej avtorja ne zaposlujejo, ampak investirajo v njegovo delo. Položaj avdiovizualcev lahko primerjamo z ostalimi neodvisnimi poklici, npr. novinarji, ki včasih delajo za več naročnikov, ali pa s kmeti, ki v razmerju z velikimi distributerji prav tako vedno »potegnejo krajšo«.

Skratka, razlage, da avtorjem nekaj dolgujemo, so neuspešne. Nihče za te zahteve nima posluha, saj jih večinoma niti ne razumejo. Uspešnejši smo, če položaj AV avtorjev ustrezno predstavimo in potegnemo vzporednice z drugimi poklici.

Bo FERA imela na to temo kakšno kampanjo?

Seveda. Morda ne ravno za splošno javnost, ker smo premajhni, vsekakor pa usmerjeno na zakonodajalce, tudi na socialnih omrežjih. Delamo na komunikacijski strategiji za povečano prepoznavnost in oblikujemo zahteve.

Je neodtujljiva in neodpovedljiva pravica do pravičnega nadomestila v zvezi s spletno uporabo grožnja prostemu pretoku blaga in storitev?

Pri evropskih politikih in zakonodajalcih je čutiti to bojazen, saj naj bi bila po mnenju nekaterih uzakonitev neodtujljive in neodpovedljive pravice do pravičnega nadomestila potencialno nevarna za trg. Čeprav smo to pogosto slišali, vemo, da ni res. Ustvarjalci so v veliko slabšem pogajalskem položaju kot producenti in RTV organizacije. Zato so v večini primerov pri podpisovanju pogodb postavljeni pred izbiro »vzemi ali pusti«, kar pomeni, da že zdaj ni pogodbene svobode.

Neodtujljiva in neodpovedljiva pravica do pravičnega nadomestila bi torej pogodbeno svobodo dejansko udejanjila?

Da, to je res. Seveda govorimo o posebnem segmentu, neodtujljivi in neodpovedljivi pravici do pravičnega nadomestila za uporabo del na spletu.

Bi bilo morda dobro uvesti neodpovedljivo pravico tudi za druge vrste uporabe, ki bi veljala neodvisno od prenosa izključnih pravic na filmske producente?

Nisem pravnica, vendar ko priznaš, da je pošteno nadomestilo namenjeno avtorjem, ko definiraš, kaj pomeni pravično in da je proporcionalno z uspehom dela, to ni v nasprotju ne s pogodbeno pravico ne s pogodbeno svobodo. Ta obstaja, ko pogajanja potekajo, takrat pa potrebuješ tudi orodje za takšno določitev nadomestila, da ti ga producent ne more odreči.

Zdaj pogosto producent reče, kako se zaveda, da avtorju pripada nadomestilo, a ima občutek, da ne bo našel investitorja, če bo avtorjevo nadomestilo previsoko, zato se lahko dogovorijo le za proporcionalno nadomestilo. V Franciji se to vsekakor dogaja, najbrž tudi v Sloveniji, in poudariti je treba, da gre za nelegalno prakso. Prepreči jo lahko le kolektivno pogajanje.

To je res, vendar obstaja pravna luknja, ki samozaposlenim ne omogoča sindikalnega delovanja oz. kolektivnih pogajanj.

Seveda, zaradi predpisov na področju konkurenčnega prava. Tudi to bo potrebno urediti na ravni EU. V FERA smo se problema lotili skupaj s sindikati zabavne, kulturne in kreativne industrije. Države in institucije EU so na svobodnjake povsem pozabile. Dobra novica pa je, da se tega institucije EU zdaj zavedajo – tudi zaradi številnih poročil držav članic EU v okviru sprejemanja nove direktive za področje avtorskopравnega varstva (Copyright directive)², ki to problematiko obravnava v III. poglavju (členi 14, 15, 16).

Kako pa je s problemom »value gap«, bi tu lahko sodelovali z glasbenimi kolektivnimi organizacijami in bi podprle naše zahteve po neodpovedljivosti pravičnemu nadomestilu?

Mislim, da bi bila to izguba časa, saj glasbeni sektor dela na enotni fronti glasbenikov in producentov. Tu gre po moje iskati razlog, da bi odklonili sodelovanje v strahu, da bi prišlo do mešanja pojmov, sporočil, kar morda celo drži. Poleg tega glasbeni založniki nočejo pogovorov o pravici do nadomestila za glasbene izvajalce, pa tudi same glasbene organizacije (npr. CISAC) niso nikoli sporočile, da podpirajo naše zahteve po neodpovedljivosti pravičnemu nadomestilu za spletno uporabo AV del.

S Pauline Durand-Vialle se je pogovarjala Špela Grčar, odvetnica v Odvetniški družbi Grčar iz Kamnika

¹ <http://www.filmdirectors.eu/fera-directors-contract-guidelines/>

² Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu. V obravnavo je bil dan 14. 9. 2016 pod označbo COM(2016) 593, končna različica: 2016/0280 (COD).



CÉCILE DESPRINGRE: AVDIOVIZUALCI MORAMO STOPITI SKUPAJ

Združenje avdiovizualnih avtorjev (SAA) zastopa interese kolektivnih organizacij in avdiovizualnih (AV) avtorjev na evropski ravni. Danes ima 32 članic iz 24 evropskih držav. Že od ustanovitve leta 2010 spodbuja številne strokovne razprave o pravicah AV ustvarjalcev, saj je razumevanje avtorskih pravic dotlej izhajalo predvsem iz glasbene industrije. Cécile Despringre, direktorica SAA, poudarja, da je treba v predlogih Evropske komisije za posodobitev avtorskega prava nujno okrepiti pravice AV avtorjev in izboljšati njihov položaj v industriji.

Za kakšno pravico si prizadevajo AV avtorji?

Na splošno poznamo pravico do pravičnega nadomestila, ki zajema vse vrste netelesne uporabe oz. t. i. javne priobčitve in predvideva, da jo pri končnih uporabnikih uveljavljajo kolektivne organizacije. Poleg te »splošne« pravice do nadomestila je mogoče imeti tudi bolj »omejeno« pravico do nadomestila, ki se osredotoča na specifične oblike uporabe del. Evropski AV avtorji si želijo, da bi Evropski parlament uzakonil neodtujljivo in neodpovedljivo pravico do nadomestila za uporabo AV del na spletu. Mnenja smo, da bi pravica prinesla ustvarjalcem dodano vrednost na evropski ravni. Pozitivni učinki bodo torej odvisni od uzakonjenega obsega, pomembno pa je, da pravica do pravičnega nadomestila ni le zakonsko predvidena, temveč tudi, da se izvaja, da nadomestila obvezno zbirajo kolektivne organizacije in da je za plačilo odgovoren (končni) uporabnik¹. Brez vsega naštetega sama uzakonitev ne bo imela pozitivnih učinkov.

Je domneva prenosa pravic na producenta združljiva z neodtujljivo pravico do nadomestila?

Da. Menim, da je možno združiti pravico do pravičnega nadomestila in njeno neodpovedljivost z ureditvijo, kakršno ima tudi Slovenija in ki predvideva prenos vseh ekskluzivnih oz. materialnih pravic soavtorjev na filmskega producenta. Z uzakonitvijo pravice do nadomestila bi dobil producent še vedno ekskluzivne pravice nad AV delom, avtor pa pravico do nadomestila. Kolektivna organizacija bi jo nato uveljavljala pri uporabnikih. Tak model predlagamo. Avtorju preoblikujemo pravico v poplačilno, ko ne more več dovoliti ali prepovedati uporabe svojega avtorskega dela, temveč lahko dobi za uporabo le pravično nadomestilo, filmski producent pa seveda razpolaga z izključnimi pravicami v zvezi s filmom. Osebnost se ne bi osredotočala na domnevo o prenosu vseh pravic na producenta – priznana je v veliko državah in ni problematična, če obenem zakon predvidi pravico do pravičnega nadomestila za avtorje.



1.-2. 2. 2018, Ljubljana

organizatorji: Društvo slovenskih režiserjev (DSR), DSR Scenaristi in AIPA
v sodelovanju z: Združenjem evropskih filmskih režiserjev (FERA),
evropskim Združenjem avdiovizualnih avtorjev (SAA) in Zvezo scenaristov Evrope (FSE)



V Španiji je pravica do nadomestila zagotovljena na splošno in ne po posamični uporabi – ne glede na vsebino pogodbe, morebiten prenos, domnevo prenosa ... avtor dobi nadomestilo za vsakovrstno uporabo. Na Poljskem nimajo »splošne« pravice do nadomestila za vse vrste uporabe, temveč le za določene vrste uporabe, pri katerih pa je zahtevano kolektivno uveljavljanje nadomestila. Pravice dajanja na voljo javnosti ni med njimi. V večini drugih držav imajo AV avtorji sicer po prenosu materialnih pravic na producenta pravico do nadomestila, a je zaradi pogodb, ki so jim v večini primerov vsiljene, dejansko ne morejo uveljavljati.

Bi uvedba neodtujljive in neodpovedljive pravice do pravičnega nadomestila ogrozila osnovne evropske svoboščine, npr. pogodbeno svobodo ter svobodno izmenjavo blaga in storitev?

Zame pogodbeno svoboda ni eno izmed osnovnih načel EU, je bolj mit za AV avtorje. Nedopustno je (v praksi pa se žal dogaja), da se zakonodajalec obveže zagotoviti pravice AV avtorjem, potem pa jih ne izvaja. Pogodbeno svoboda je možna le, če sta pogodbeni stranki enakovredni po moči, sicer prihaja do anomalij, ki smo jim priča. Avtorji že ob podpisu pogodbe prenesejo svoje pravice na producente, v tej fazi pa še ni mogoče predvideti uspešnosti filma. Zato je treba uzakoniti pravico do nadomestila, saj bo uravnotežila odnos med soavtorji AV del in producenti, avtorje pa vzpostavila kot partnerje pri delitvi prihodkov – njihovo sodelovanje pri izvedbi projekta oz. AV dela namreč ni le obrtne ali tehnične narave, temveč gre za ustvarjalno delo, iz katerega izvira avtorska pravica.

To je zaznala tudi Evropska komisija, zato predlog nove digitalne direktive² predvideva obvezno transparentnost in mehanizem za prilagoditev že sklenjenih pogodb o prenosu pravic. Avtorji naj bi s tem dobili več informacij in si lažje izpogajali prilagoditev pogodb novim razmeram, novim podatkom itd. Tu pa nastopi težava: avtorji ne bodo mogli spreminjati pogodb, tudi ko bodo naknadno dobili več informacij, saj jim producenti ne bodo dovolili. AV trg je namreč zelo konkurenčen, veliko je svobodnjakov, ki želijo delati, torej lahko avtorji, ki bodo hoteli uveljavljati svoje pravice, ostanejo brez dela, se celo znajdejo na »črni listi«. Evropska komisija je s predlogom pokazala, da ne razume, kako deluje sektor, saj se s predlaganimi rešitvami razmere na trgu ne bodo spremenile. Transparentnost je dobra, vendar sama po sebi ne pomeni pravičnega nadomestila.

Neodpovedljiva pravica je torej pogoj za večjo pogodbeno svobodo, posledično enakopravnejše pogajanje?

Mislím, da ne. Glede na trenutno urejenost AV sektorja avtorjem večja pogodbeno svoboda ne bi pomagala. Kot že rečeno, ob podpisu pogodbe nimajo vseh ustreznih podatkov.

Pri nas zakon pozna zahtevo po transparentnosti že od leta 1995, vendar avtorji iz tega naslova niso dobili še nič.

O tem sem govorila. Morda bo zahteva po transparentnosti učinkoviteje implementirana na nacionalni ravni oz. uveljavljana v realnosti, če bo zapisana v direktivi. Vsekakor pa je najboljša rešitev, da direktiva uzakoni pravico do nadomestila.

Kako spremeniti mišljenje uporabnikov, češ da je pravica do nadomestila še eno plačilo oz. dodaten davek?

Uporabnikom bomo morali bolje razložiti, kaj je intelektualna lastnina, kaj so pravice v zvezi z njo, kaj pomeni ustvarjalec v primerjavi z običajnim delavcem. Da ni rednih prihodkov, da plačila v Evropi niso enaka kot v ZDA, da se pogosto dela brez pravic ipd. Zaposlene štiti delovna zakonodaja, ustvarjalec pa lahko dela več let na

projektu, vложи svoj čas, dobi pa malo ali nič. Nadomestilo je zato včasih praktično edini prihodek. In zaradi njega uporabniki ne bi plačevali dvojno, to so si izmislili producenti medijskih platform.

Je »value gap« za AV sektor enako problematičen kot za glasbeni?

Audiovizualci v SAA podpiramo zahtevo glasbenikov, ki jih to najbolj prizadene, hkrati pa ne reši problemov AV avtorjev. Zahteva »value gap« je vezana na platforme, na katere vsebine večinoma nalagajo uporabniki (npr. YouTube). Prevladujejo glasbene vsebine; AV del je malo (morda kak odlomek, meme), saj to ni njihov trg. Če pa se na taki platformi znajde cel film, govorimo o piratstvu in ne o zakoniti uporabi. Razkorak med prihodki ustvarjalcev in spletnih platform (»value gap« oz. »value transfer«) za AV avtorje ni tako sporen. Veliko pomembnejši jim je urejen zakonodajni del trga, da bi lahko prišli do poštenega deleža od uporabe svojih del.

S Cécile Despringre se je pogovarjala Špela Grčar, odvetnica v Odvetniški družbi Grčar iz Kamnika

¹ In ne npr. filmski producent, ki je po slovenski zakonodaji zavezan soavtorjem izplačati primerno nadomestilo za vsakokratno dajanje v najem (3. tč. 4. odst. 107. čl. ZASP), kar se v praksi ni nikoli izvajalo.

² Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu. V obravnavo je bil dan 14. 9. 2016 pod označbo COM(2016) 593, končna različica: 2016/0280 (COD).

KAJ NAS ČAKA

1. 4. JE STOPILA V VELJAVO UREDBA EU 2017/1128 O ČEZMEJNI PRENOSLJIVOSTI STORITEV SPLETNIH VSEBIN NA NOTRANJEM TRGU.

Tik pred sprejemom so še tri regulative:

- Direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah¹
- Direktiva o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu²
- Uredba o določitvi pravil glede uveljavljanja avtorske in sorodnih pravic, ki se uporabljajo za določene spletne prenose radiodifuzijskih hiš in retransmisije televizijskih ter radijskih programov³

V nacionalno zakonodajo jih bo potrebno implementirati predvidoma v naslednjih štirih letih, torej v mandatu prihajajoče vlade.

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0013&from=EN>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0593&from=EN>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0594&from=EN>

EVROPSKA DIREKTIVA – ZADNJA MOŽNOST ZA POPRAVO KRIVIC?

Velik del evropskih scenaristov, režiserjev in drugih avdiovizualnih (AV) avtorjev danes ne prejema ustreznih nadomestil za uporabo svojih del, so prepričane evropske stanovske in kolektivne organizacije, ki jih zastopajo.

Da tudi avtorji sami z nadomestili niso zadovoljni, so pokazali sveži podatki raziskave, ki jo je za Evropsko združenje filmskih režiserjev (FERA) in Združenje evropskih scenaristov (FSE) opravila Univerza v Gentu.

Polovica profesionalcev na AV področju s svojim zaslužkom ni zadovoljna, več kot tretjina jih mora za preživetje iskati delo celo zunaj sektorja. Najbolj so nezadovoljni prav z nadomestili za spletno uporabo svojih del in z varnostjo (tudi finančno) svojega dela. Glavna težava je, da zakonodaje za zaščito imetnikov pravic ne sledijo hitrim tehnološkim spremembam, predvsem množični selitvi AV vsebin na vse številčnejše digitalne platforme. »Države EU imajo različne zakonodaje in marsikatera dopušča, da producenti scenaristom in režiserjem v pogodbe dodajajo klavzule, ki teptajo praktično vse njihove pravice. In to že vrsto let. Reforma avtorske zakonodaje, ki jo prav zdaj obravnava Evropski parlament, je morda zadnja možnost, da se krivice popravijo in avtorji dobijo zaslužen nadomestilo,« je zapisano na spletu slovenske kolektivne organizacije AIPA.

Osnutek do poletja

Na ravni EU se usklajuje direktiva, ki naj bi v celoti uredila avtorske pravice na enotnem digitalnem trgu, torej tudi pravice AV avtorjev. AIPA in druge evropske kolektivne organizacije pri oblikovanju dokumenta zastopa SAA, trenutno osredotočen predvsem na obravnavo direktive v Evropskem parlamentu.

Na področju kolektivnega upravljanja ne potrebujemo še enega eksperimenta, ki bo po 15 letih kaosa prinesel tisto, kar imamo že danes – od države ustrezno nadzorovan monopol. Tudi uporabniki so za to, da se čim več pravic upravlja kolektivno in da določen sklop pravic uredijo na enem mestu.

»Evropska komisija nekaj let nazaj niti ni razumela AV trga. Veliko napačno smo vložili, da razložimo stanje, in zdaj je več politične zrelosti, da se zaščiti avtorje,« je pojasnila direktorica SAA, **Cécile Despringre**. Prvi korak v procesu je Evropska komisija že storila, ko je podala svoj osnutek. A z njim, kot pojasnjuje sogovornica, v SAA niso zadovoljni, saj ne upošteva njihovih zahtev. Zdaj sta na potezi Evropski

parlament in Svet Evrope – pripravila bosta vsak svoj osnutek, nato sledi usklajevanje vseh treh osnutkov do končnega besedila direktive. Seja parlamenta, na kateri naj bi odločali o direktivi, je bila s 27. marca prestavljena na poletje, kar daje tako

zakonodajalcem kot kolektivnim organizacijam nekaj več časa za usklajevanje in seznanitev s problematiko.

Trikotnik transparentnosti in kolektivno upravljanje

Glavne zahteve organizacij AV avtorjev so: obvezujoče nadomestilo za uporabo del na digitalnih platformah, možnost kolektivnega upravljanja pravic ter transparentna ureditev predvajanja AV del in iz tega izhajajočih nadomestil. Pri uveljavljanju pravičnega nadomestila je ključen trikotnik transparentnosti, saj trenutno avtorji pri nekaterih spletnih ponudnikih sploh ne morejo pridobiti podatka o gledanosti svojih del. Po besedah generalne direktorice FERA, **Pauline Durand-Vialle**, naj bi ga urejali trije členi direktive: 14. uvaja obvezno preglednost za nasprotno pogodbeno stranke (producenta in druge avtorje), 15. določa mehanizem za prilagajanje nadomestil (če bi prišlo do nenadejanega uspeha dela), 16. člen pa mehanizem za reševanje sporov, torej je varovalka za prejšnja dva.

»Zaradi preglednosti je potrebno ustaviti izplačevanje pavšalov. Vsi naročniki bi morali poročati, kako uporabljajo vsako AV delo, pri čemer pa je na mestu vprašanje, kako to izvesti s čim manj administrativnega bremena. S to pravico, ki je ključna za

avtorje, tudi producenti dobijo večji vpogled.« Kolektivne organizacije želijo vključiti še predlog, da so pogajanja za nadomestilo in pravice kolektivna, ne le individualna.

»Zaradi nestabilne kariere in nizkih dohodkov se AV avtorji težka sami ukvarjajo s to problematiko, njihova pogajalska pozicija je šibka. Le redki bi si drznili tožiti producenta, označili bi jih lahko za problematične in začeli bi izgubljati delo,« je nadaljevala Durand-Vialle. Slovenski režiser

in predsednik nadzornega odbora AIPA, **Klemen Dvornik**, ima rešitev: »Edini način, da bomo pravično poplačani na združenem digitalnem trgu, je v skupni akciji evropskih avtorjev. Pogajanja in zahteve na nacionalni ravni so premalo – privedejo le do oblikovanja različnih modelov, in ker neko področje nekje ne bo urejeno, se bo sistem sesul tudi na evropski ravni. Zdaj je dobra priložnost za sistemsko rešitev v EU.«

Ravno zaradi šibke pogajalske pozicije prihajajo nadomestila večinoma le za producente, ki so dojeti tudi kot glavni avtorji AV del, pri čemer veliki dobijo veliko, majhni pa malo. Režiserji, glasbeniki, direktorji fotografije, scenografi, igralci itd., ki so dojeti zgolj kot soavtorji, dobivajo le nekaj odstotkov. »Velika podjetja so tako arogantna, da nočejo niti govoriti z nami, zato mora to v zakon.« Da je konflikt interesov med producenti in avtorji neizbežen, saj je vgrajen v sistem, je že na lanski delavnici opozorila pravnica **Maja Bogataj**: »Najboljše kolektivno upravljanje pravic bi bilo za posamične avtorje brez producentov. Največji problem je, da ni regulirano in razjasnjeno, kolikšen delež kdo dobi.« In od tod tudi nasprotovanje producentov nekaterim zahtevam AV avtorjev v Evropskem parlamentu. »Čudi me, saj naši predlogi niso proti producentom, nič jim ne jemljejo. Gredo predvsem v smeri ureditve in preglednosti pobiranja nadomestila,« pojasnjuje Despringre. In dodaja, da se čuti tudi vpliv ameriških producentov, ki se ne strinjajo z evropsko definicijo avtorstva, saj so čez lužo primarni avtorji AV del oni sami.

V Evropi je bilo leta 2015 pobranih 86 % nadomestil v glasbenem sektorju in 6,6 % v avdiovizualnem, leta 2016 je bilo razmerje 87 % proti 6,3 %. Ob pogledu na te številke bi si mislili, da ob 20. uri 86 ljudi od stotih poslušajo glasbo, le 6 pa gleda kak film.

Lobiranje v Evropskem parlamentu

Ob vprašanju pogajalske moči je dodaten problem obsežnost direktive – zajema namreč tudi vsa ostala ustvarjalna področja, kot so glasbena industrija, založništvo,

»Edini način, da bomo pravično poplačani na združenem digitalnem trgu, je v skupni akciji evropskih avtorjev. Pogajanja in zahteve na nacionalni ravni so premalo – privedejo le do oblikovanja različnih modelov, in ker neko področje nekje ne bo urejeno, se bo sistem sesul tudi na evropski ravni. Zdaj je dobra priložnost za sistemsko rešitev v EU.«

čega nadomestila sta upoštevala tako kulturni kot industrijski odbor, kar je spodbudno. A zadnjo besedo ima pravna pisarna parlamenta. »Ker se je vodstvo pisarne vmes zamenjalo, do končne odločitve še ni prišlo, pogajanja pa so zelo zahtevna, saj imata novi poročevalci parlamentu in njegova ekipa zadržke do predloga SAA. Še težje kot v parlamentu zna biti v Svetu Evrope, kjer je potrebno prepričati vse članice EU. »Članice so po navadi bolj konservativne, v osnutek komisije ne vključujejo veliko novih predlogov. Prav zato računamo, da imamo večje možnosti v parlamentu.«

A pomembno je dvoje: da je predlog sprejet in da je sprejet v jasni, čim manj odprti obliki, ki bi omogočala različne razlage ob implementaciji v nacionalne zakonodaje. Dvornik je zato opozoril na pomembno vprašanje, kako oblikovati skupne zahteve, da lahko tudi nacionalne kolektivne organizacije pristopijo k institucijam. »Institucije so načeloma odprte in prisluhnejo, podpirajo kreativne industrije, a rabijo 'in put',« je sklenil na lanski delavnici. Kot kaže pa tudi to ni zagotovilo za uspeh, saj je leto kasneje direktor AIPA, **Gregor Štibernik**, pojasnil: »AIPA pošilja dokumente pristojnim institucijam v Sloveniji. Žal se komunikacija hitro ustavi in zamre, saj drugEGA, razen vljudnega 'hvala za poslano', nismo deležni. Tudi to, kdo kje zagovarja slovenska stališča v Bruslju in kakšna sploh so, po navadi izvemo 'post festum', kar prav gotovo ni dobro in kaže, kakšen odnos imajo uradniki do ustvarjalcev. Kot da so ustvarjalci na svetu zaradi uradnikov in ne obratno.«

Štibernik: Glasbeni sektor bolj prodoren

Medtem ko uporaba AV del očitno raste, se na začudenje kolektivnih organizacij večja tudi razkorak med deležem nadomestil za avtorske pravice, pobranim za glasbene in AV avtorje. V Evropi je bilo leta 2015 pobranih 86 % nadomestil v glasbenem sektorju in 6,6 % v avdiovizualnem, leta 2016 je bilo razmerje 87 % proti 6,3 %. »Avdiovizualci morajo poskrbeti, da se bo govorilo tudi o izzivih na AV področju. Predstavniki glasbenih avtorjev so precej agresivnejši in ne izbirajo sredstev, kar lahko opazite tudi na lokalnem področju. Na bruseljskem parketu ni prav nič drugače. Ob pogledu na te številke bi si mislili, da ob 20. uri 86 ljudi od stotih posluša glasbo, le 6 pa gleda kak film,« pojasnjuje Štibernik.

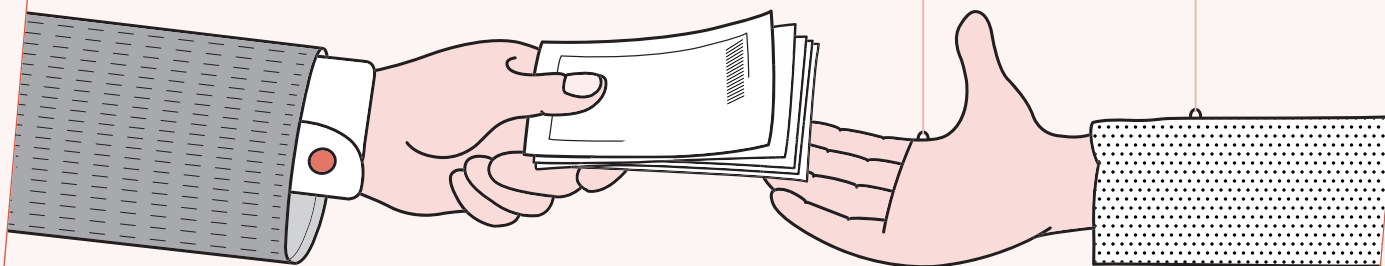
»Za Slovenijo, ki je majhno, 2-milijonsko tržišče, je dobro nadzorovani monopol edina primerna oblika,« je prepričan. Tako je tudi v Nemčiji, Avstriji in na Nizozemskem. »Za karkoli drugega imamo kot družba premalo izkušenj. Na področju kolektivnega upravljanja ne potrebujemo še enega eksperimenta, ki bo po 15 letih kaosa prinesel tisto, kar imamo že danes – od države ustrezno nadzorovan monopol. Tudi uporabniki so za to, da se čim več pravic upravlja kolektivno in da določen sklop pravic uredijo na enem mestu.«

Žiga Brdnik

množični tisk ipd. »Odločevalci direktive ne morejo niti slučajno predelati in strokovno premisliti,« je pojasnila Bogataj. Despringre je to občutila v praksi in priznala, da so se v kopici področij in določil nekoliko izgubili. Ker morda komisiji niso znali dovolj dobro izraziti in uveljaviti specifičnih zahtev AV sektorja, zdaj lobirajo v Evropskem parlamentu in občasno, kjer gre za skupni interes, sklepajo koalicije z avtorji z drugih področij. »Prve rezultate smo dosegli poleti, ko so predloge obravnavali parlamentarni odbori – naš predlog o pravici do obvezujo-

NA BALKANU NIČ NOVEGA

Če primerjamo države nekdanje Jugoslavije in zanemarimo težave, s katerimi se srečujemo, imamo AV ustvarjalci v Sloveniji precej bolj urejeno področje varovanja avtorskih pravic, s tem pa tudi kolektivnega upravljanja in zbiranja nadomestil.



ilustracija: Polonca Peterca

Hrvaško še lahko postavimo ob bok Sloveniji, drugod pa so korupcija, odvisnost od politike, nejasna in nasprotujoča si zakonodaja vsakodnevni izzivi. Za povrh so ustvarjalci, razen glasbenih, slabo povezani in organizirani, zato ne morejo pomembneje vplivati na odločevalce. Vse to so s svojimi prispevki potrdili tudi naši gostje.

Če hočejo preživeti, morajo srbski režiserji opravljati več različnih poklicev. Poleg tega so dobesedno »prisesani« na državne jasli, kar pomeni precejšnjo odvisnost od vladnih uradnikov, ki odločajo, kaj se bo snemalo, nam je povedal ustanovitelj Asociacije filmskih režiserjev Srbije (AFRS) **Darko Bajić**. V Srbiji letno posnamejo 15-20 filmov in vse sofinancira država (20-30 odstotkov). Preostalo pokrijejo s sponzorskimi sredstvi, režiserji pa nemalokrat nastopajo v vlogi zbiralca teh sredstev. Bajić je poudaril, da so si srbski režiserji zadali za cilj vzpostavitev ustrezne kolektivne organizacije, ki bo varovala njihove pravice, sodelovala s sorodnimi kolektivkami v regiji in se včlanila v mednarodna združenja kolektivnih organizacij.

Bajiću je pritrdila tudi kosovska režiserka **Kaltrina Krasniqi**: kolektivne organizacije v regiji bodo težko premostile težave brez podpore kolegov iz Evrope in združenj kolektivnih organizacij, kot sta SAA in FERA. Na Kosovu vse filme financira država, zato je veliko korupcije. Rešitev je v ustanovitvi posebne agencije, ki bi neodvisno in samostojno odločala o financiranju filmov. Režiserji nimajo lastnega združenja, ki bi varovalo njihove pravice, ampak so se pridružili producerskemu kolektivnemu združenju, močnemu v

lobiranju. Gre za svojevrsten paradoks (producenti ščitijo režiserje), a takšna je kosovska stvarnost. Leta 2014 je Kosovo na področju varovanja avtorskih pravic stopilo velik korak nazaj, saj so ukinili dotedanji zakon, ki je bil dober.

V Bosni in Hercegovini so razmere še bolj zapletene: konfederalna ureditev Federacije BiH in Republike srbske ima več kot 100 ministrstev, zakonodaja se v entitetah razlikuje, veliko je tudi etničnih političnih igravic. Vse omenjeno AV ustvarjalcem še dodatno otežuje delo, nas je opozoril **Dino Mustafić** iz Združenja režiserjev in režiserk Bosne in Hercegovine (URiR BiH).

Direktor AIPA, **Gregor Štibernik**, ki redno sodeluje tudi na delavnicah v državah, kjer šele uvajajo sisteme kolektivnega uveljavljanja, je razočaran, ker v državah regije ni vidnega napredka na področju varovanja avtorskih pravic. Težave so že vrsto let enake. Po razpadu Jugoslavije se je sistem kolektivnega upravljanja v vsaki državi naslednici razvijal drugače, prej enotni zakon je zamenjalo šest novih, vsaka država rešuje avtorsko pravo po svoje. Za imetnike pravic to vsekakor ni spodbudno. Predlagatelji zakonov in snovalci predpisov bi se morali zavedati, da je geografski prostor bivše Jugoslavije tako kulturno in ustvarjalno kot tudi glede »konzumacije« ustvarjenih del (zlasti avdiovizualnih in glasbenih) izredno prepleten. Za dobro delujoč sistem v regiji je torej nujno tesno sodelovanje kolektivnih organizacij, uradov in uporabnikov.

Andreja Krebs

S SODELOVANJEM DO PRAVIC POROČILO Z DELAVNICE EVROPSKIH AV AVTORJEV

Če želimo doseči premike na področju evropske avtorske zakonodaje, morajo AV avtorji sodelovati s svojimi kolektivnimi organizacijami, te pa med seboj in tudi s kolektivnimi organizacijami drugih panog (literarne, likovne in glasbene). To je bilo vodilo in hkrati sporočilo 2-dnevne mednarodne delavnice o novi avtorski zakonodaji, ki jo sprejema EU in prinaša na področje AV ustvarjanja številne novosti.

Društvo slovenskih režiserjev (DSR), DSR Scenaristi in AIPA so v sodelovanju z Združenjem evropskih filmskih režiserjev (FERA), evropskim Združenjem avdiovizualnih avtorjev (SAA) in Zvezo scenaristov Evrope (FSE) že tretjič organizirali delavnico evropskih AV avtorjev. Tokratna, s krovnim naslovom *Kako učinkovito oblikovati nacionalno in EU politiko na področju avtorske zakonodaje*, je več kot 50 udeležencem postregla s številnimi praktičnimi primeri in raziskavami AV sektorja. Navzoči so bili soglasni, da je za AV (so)avtorje najprimernejša uzakonitev neodpovedljive in neodtujljive pravice, to pa morajo v njihovem imenu upravljati kolektivke. Pri tako množični uporabi AV del s tolikšno paleto možnosti dostopa bi bilo za avtorje samostojno uveljavljanje ekonomsko neučinkovito, operativno pa misija nemogoče.

Ob začetku delavnice je zbrane pozdravil direktor Urada RS za intelektualno lastnino, **Vojko Toman**, ki je poudaril, da se morajo avtorji zavedati svojih pravic, te pa morajo biti zaščitene z ustrezno zakonodajo: »Avtorji in drugi ustvarjalci igrajo pomembno vlogo v družbi, saj z ustvarjanjem bogatijo kulturo posamezne države in gradijo kulturno raznolikost.« Sledila je razprava, kako oblikovati pravično avtorsko okolje in kako lahko kolektivne organizacije pomagajo pri ustvarjanju trajnostne politike na področju avtorskih pravic.

Izvršna direktorica SAA, **Cécile Despringre**, je opozorila, da je ključna težava v tem, da avtorji pogodbo o delu podpišejo veliko pred opravljenim delom, preden so znane vse oblike uporabe le-tega, s številnimi klavzulami, ki jim onemogočajo pravično nadomestilo v primerih nove uporabe. A tako ni povsod: španski, poljski in italijanski avdiovizualci – družno s kolegi glasbeniki, literati – recimo že leta prejemajo ustrezna nadomestila za različne vrste uporabe AV del. Žal so na drugi strani države, tudi Slovenija, katerih nacionalna zakonodaja dopušča, da producenti scenaristom, režiserjem in drugim avtorjem v pogodbe dodajajo različne klavzule, ki teptajo praktično vse njihove pravice iz naslova poznejše uporabe del.

Izvršna direktorica FERA, **Pauline Durand-Vialle**, je prepričana, da je pred AV ustvarjalci zelo pomembno obdobje, saj se bo v prihodnjih letih spreminjala evropska zakonodaja na tem področju. Zato morajo stopiti skupaj in prepričati pristojne evropske institucije – pozneje pa še domače, nacionalne – v nujnost sprejema take zakonodaje, ki ne bo več dopuščala privilegiranega položaja za nekatere skupine imetnikov pravic, avdiovizualce pa puščala na stranskem tiru.

Da je pred ustvarjalci prelomno obdobje, se je strinjal tudi predsednik Zveze društev slovenskih filmskih ustvarjalcev (ZDSFU), režiser **Klemen Dvornik**. Zagotovo se bo veliko govorilo o pravičnih plačilih AV avtorjem, o oblikovanju tudi za avtorje ustrezne pogodbe in pogojih ustvarjalnega dela!

Direktor združenja Directors UK, **Andrew Chowns**, je predstavil težave, s katerimi se ukvarjajo AV ustvarjalci na Otoku. V ospredju so pogajanja za višje prejemke, izboljšave delovnega okolja in pogojev dela (denimo krajši delovnik, saj traja tudi po 18 ur) ter re-



dnejši angažmaji. Pereč problem so tudi nestalno delo, delo brez ustreznih pravic in/ali zunaj sindikatov. Skupna želja jim je, da bi vodilno vlogo v boju za pravice vseh avdiovizualcev prevzeli njihovi mednarodno prepoznavni režiserji. Razložil je tudi, kako se je združenje lotilo pogajanj za boljše plačilo. Ključna je bila solidarnost – vsi režiserji, od uveljavljenih do novopečenih, so zavračali delo za največjega naročnika (BBC). Tako so ga prisilili k pogajanju in h končnemu dogovoru. Plačila je izboljšal – ne prav veliko, a vendarle je šlo za dosežek, saj je naročnik tovrstna pogajanja vztrajno zavračal kar 15 let. Directors UK se zavzema tudi za ureditev položaja »self shooting« režiserjev, ki svoja dela objavljajo na družbenih omrežjih, ustvarjajo pa jih v (pre)dolgih delovnikih, brezpravnem položaju, pogosto celo v življenjski nevarnosti. Vključiti jih je treba v sistem, v kakršnem so »običajni« režiserji, s producenti in z izdajatelji pa doseči dogovor o spoštovanju njihovih pravic. Če ne bo šlo drugače, se je združenje pripravljeno obrniti na pristojne državne organe, je zatrdil Chowns.

Prvi dan delavnice je sklenila okrogla miza *Gradimo močnejšo reprezentativnost AV avtorjev na Balkanu*, namenjena strokovni in upravljaljski okrepitvi kolektivnih organizacij v regiji. Razmere v svojih državah so predstavili **Darko Bajić**, ustanovitelj Asociacije filmskih režiserjev Srbije (AFRS), **Dino Mustafić** iz Združenja režiserjev in režiserk Bosne in Hercegovine (URiR BiH) in kosovska režiserka **Kaltrina Krasniqi**. Vsi so izrazili željo po članstvu v mednarodnih organizacijah, s katerim bi si nacionalne kolektivke zagotovile potrebna znanja in uveljavitev, kot izzive pa so izpostavili pomanjkanje sredstev, korupcijo na različnih ravneh javnega sofinanciranja filmov in odvisnost od dnevne politike. Predstavniki SAA in FSE so pripravljene pomagati, a hkrati je nujno sodelovanje med kolektivnimi organizacijami v regiji. Direktor AIPA, **Gregor Štibernik**, že vrsto let redno sodeluje na delavnicah, ki jih pripravljajo kolektivne organizacije in Svetovni urad za intelektualno lastnino (WIPO) v državah, kjer šele uvajajo sisteme kolektivnega upravljanja. Pri tem opazuje, da težave in izzivi na področju avtorskih pravic in kolektivnega upravljanja ostajajo enaki – od že desetletje nedodeljenih dovoljenj v Makedoniji,

odsotnost večine kolektivnih organizacij v Črni gori in tarifnih sporazumov na Kosovu do 25 let starega zakona v Sloveniji. Sistem kolektivnega upravljanja se je v regiji po razpadu Jugoslavije na začetku 1990-ih v vsaki od držav naslednic razvijal drugače. Iz enega, za tiste čase naprednega zakona, je vsaka zase izoblikovala in razvija svojega. Proces teče brez regijskega sodelovanja, avtorsko pravo se obravnava različno, njegove rešitve so asinhrono in nekompatibilne.

Drugi dan delavnice je odprla svetovalka za raziskave in razvoj na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij in medijev v Commsolu, **Deidre Kevin**. Predstavila je razvojne trende AV trga ter posledice za avtorske pravice in prihodke. Trg se pospešeno razvija, uporaba avtorskih del skokovito narašča, prihodki ponudnikov se zvišujejo ... zakonodaja na avtorskem področju in prihodki ustvarjalcev pa, zaskrbljujoče, trendu ne sledijo. Predvsem zato, ker ni pregleda nad predvajanimi deli. Še vedno namreč niso dostopne konkretne številke o prodaji na platformah s ponudbo TV programov in/ali videom na zahtevo. Imetniki pravic lahko zgolj verjamejo podatkom, ki jih dobijo od lastnikov platform.

Pravni svetovalec Mednarodne konfederacije združenj avtorjev in skladateljev (CISAC), **Leonardo de Terlizzi**, je predstavil njihovo študijo sistema dajatev za privatno kopiranje AV del.¹ Slovenija, Bolgarija, Ciper, Luksemburg in Malta so dobili črno piko, saj imajo področje, kljub ustrezni zakonski podlagi, še vedno neurejeno. Slovenija ima jasno zakonodajo o privatnem kopiranju, vlada je celo sprejela kazenske tarife, a v praksi se je ne uporablja. Slovenija tako ne izpolnjuje svojih zavez glede EU zakonodaje, posledično pa tisoči slovenskih in tujih avtorjev ne dobijo svojega z zakonom določenega plačila. (Po ocenah najmanj pol milijona evrov letno!)

Predsednik FSE, **Robert Taylor**, je poudaril, kako se moramo zavzemati za pravice, ki ne bodo zgolj črka na papirju, temveč bodo avtorjem resnično koristile. Le tako bodo lahko ustvarjalci uveljavljali pravično nadomestilo iz naslova uporabe svojih del na spletu.

In kakšni so trenutno uspešni modeli nadomestil? **Cécile Despringre** je predstavila peticijo, s katero AV ustvarjalci pozivajo zakonodajalce, naj v evropsko in nacionalne zakonodaje zapišejo neodtujljivo in neodpovedljivo pravico do avtorskega nadomestila, tega pa naj v njihovem imenu uveljavljajo kolektivne organizacije.²

Predsednik Društva hrvaških filmskih režiserjev (DHFR) in član Svetovnega združenja pisateljev in režiserjev (WDWW), **Danilo Šerbedžija**, je pozdravil peticijo in v njen prid predstavil nekaj dosežkov iz Južne Amerike in Azije, predvsem pa opozoril na uvedbo pravičnega nadomestila v Čilu in Kolumbiji.

Pravna svetovalka Društva danskih filmskih režiserjev (DFD), **Christine Vestergard Huttel**, je poudarila pomen združenja Create Denmark, ki se bori za pravice avtorjev, nastalo pa je s povezavo več nacionalnih organizacij.

Letošnjo delavnico sta zaključila raziskovalka iz Univerze v Gentu, **Jessy Siongers**, in član izvršnega odbora FERA, **Peter Carpentier**, s predstavitev prvih rezultatov FERA-FSE študije o finančnem položaju AV ustvarjalcev.³ V njej je sodelovalo blizu 3700 avtorjev iz vse Evrope, in čeprav zahteva še dodatne analize, je že zdaj pokazala, da so avtorji najbolj nezadovoljni s svojim finančnim statusom in zaposlitveno varnostjo. Zanje je torej še toliko bolj pomembno, da sistem kolektivnega uveljavljanja na AV področju po desetletjih diskriminacije zaživi tako, kot deluje in prinaša dobrobit ustvarjalcem na literarnem in glasbenem področju.

Gregor Štibernik, Andreja Krebs

¹ <http://aipa.si/sl/Novice/2017/December/CISAC%3A-potrebna-je-le-politica-volja>

² <http://aipa.si/sl/Novice/2018/Februar/Prispevaj-svoj-podpis!>

³ http://www.filmdirectors.eu/wp-content/uploads/2018/03/FERA-FSE-Audiovisual-Authors-Remuneration-study_First-results-March-2018.pdf

KRUTA REALNOST AV SEKTORJA

Medtem ko svetovna AV industrija ustvari več kot 100 milijard evrov prihodkov letno, povprečni evropski AV avtor za svoje delo dobi (po odbitkih) 20.000 evrov letno: 18.000 iz naslova pogodb o delu oz. produkcijskih pogodb, 2.000 iz naslova sekundarnih plačil. Najslabše se godi mladim avdiovizualcem – v povprečju zaslužijo največ 15.000 evrov letno. Takšni so izsledki prve študije o finančnem položaju AV ustvarjalcev v EU, ki jo je pripravila Univerza v Gentu na podlagi spletne ankete med 57 organizacijami članicami FERA in FSE.¹

Rezultati bodo v celoti obdelani septembra, že zdaj pa odslikavajo kruto ekonomsko realnost AV ustvarjalcev. Mladi avdiovizualec, ki bo kljub nizkim in nerednim prihodkom vztrajal pri svojem delu, lahko pri 50. letih pričakuje v povprečju letni prihodek 30.000 evrov, če je moški, in 24.000, če je ženska. Ko bo dopolnil/a 65 let, si lahko obeta v povprečju 15.000 evrov letnega prihodka. Tako nizki prihodki pehajo AV avtorje v dodatne zaposlitve: polovica jo najde znotraj AV industrije, polovica (od tega 42 % scenaristov in 34 % režiserjev) zunaj nje.

AV (so)avtorji večino plačil (90 %) ustvarijo iz naslova produkcijskih pogodb, ostalo pa iz naslova sekundarnih plačil. Podatek kaže, kako zelo pomembne so primarne pogodbe (ustvarjalcem so vse prevečkrat vsiljene, pogosto na način »vzemi ali pusti«). Izredno pomembno je torej, da evropski zakonodajalci, zdaj ko odločajo o novi Direktivi o avtorskih pravicah, prepoznajo krute razmere na AV trgu in uzakonijo pravico do pravičnega in sorazmernega nadomestila. Brez te pravice ne bo trajnostne prihodnosti za evropsko AV ustvarjalnost. Tudi pravni zadržki pravice ne ovirajo, saj je usklajena z mednarodnimi sporazumi, mednarodno zakonodajo in direktivami EU.²

»Že prvi izsledki jasno kažejo, kako nevzdržne so trenutne ekonomske razmere za evropske AV ustvarjalce. Evropski parlament ima edinstveno priložnost, da področje z novo zakonodajo uredi,« je prepričan predsednik FSE, **Robert Taylor**. »Evropska javnost si želi vedno več filmov, serij in dokumentarcev. Ustvarjajo jih avdiovizualci, ki finančno komaj shajajo. Čas je, da ustvarjalci jasno izrazijo svoje mnenje,« poudarja predsednik FERA, **Dan Clifton**. »Za trajnostni razvoj AV sektorja se med drugim borimo, ker morajo zakonoda-

jalci upoštevati specifične tega področja, hkrati pa je celotna industrija izzvana, da predstavi vizijo kreativne skupnosti.«

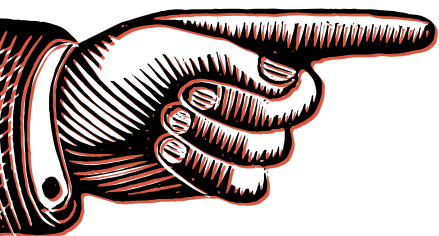
Mladi avdiovizualec, ki bo kljub nizkim in nerednim prihodkom vztrajal pri svojem delu, lahko pri 50. letih pričakuje v povprečju letni prihodek 30.000 evrov, če je moški, in 24.000, če je ženska.

V AIPA nas rezultati raziskave ne presenečajo, saj že vrsto let opozarjamo na nedopustne razmere, v katerih delujejo AV ustvarjalci. Sprejem neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila v zakonodajo EU je nujen, če želimo ohraniti evropsko ustvarjalnost in kulturno raznolikost. Zakaj ne bi Slovenija že zdaj naredila »koraka več« in, recimo, posodobila četrtoletni stari Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP)? V sodobnem okolju imetnikom pravic že davno ne odgovarja, nasprotno, z zastarelimi dogmami jih (zlasti tiste iz AV sektorja) še naprej neupravičeno in neutemeljeno diskriminira. Slovenija, majhna država z omejenim jezikovnim okoljem, a z odličnimi avdiovizualci, bi tako znotraj EU prevzela pobudo za ureditev razmer na področju ene najbolj kreativnih evropskih industrij.

Prevedla in priredila Andreja Krebs

¹ http://www.filmdirectors.eu/wp-content/uploads/2018/03/FERA-FSE-Audio-visual-Authors-Remuneration-study_First-results-March-2018.pdf

² <http://www.aipa.si/sl/Novice/2018/Marec/Pravicno-nadomestilo-v-skladu-z-zakoni-in-normami>



SLOVENIJA S ČRNO PIKO

Slovenija
je glede urejenosti
sistema privatnega kopiranja
med najslabšimi državami članica-
mi EU. Ustrezno zakonodajo smo sicer
sprejeli, a je ne izvajamo, s tem pa krši-
mo tudi zaveze o usklajenosti z EU zako-
nodajo. Posledično na tisoče slovenskih in
tujih avtorjev ne dobi svojih z zakonom
določenih nadomestil – tako je poka-
zala študija Mednarodne konfe-
deracije združenj avtorjev in
skladateljev (CISAC).

*AV trg se nezadržno razvija, prihodki ponudnikov (predvsem plačljivih kanalov) stalno rastejo, prihodki ustvarjalcev pa trendom ne sledijo, je opozorila svetovalka za raziskave in razvoj na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij in medijev v Commsolu, **Deidre Kevin**.*

Zaradi vseh teh poraznih podatkov so ugledna mednarodna združenja FERA, SAA in FSE slovenske oblasti ob nacionalnem kulturnem prazniku pozvale, naj končno uredijo področje in podelijo dovoljenje za kolektivno upravljanje pravice do pravičnega nadomestila za privatno kopiranje AV del. Podpisniki poziva poudarjajo, da so razmere toliko bolj nepravilne, nepošteno in diskriminatorne, ker lahko večina slovenskih AV avtorjev prejema nadomestila le iz naslova privatnega kopiranja, ne pa tudi kabelske retransmisije. Slovenska zakonodaja namreč na področju AV del predvideva prenos vseh materialnih pravic na filmskega producenta. Tako (so)avtorji ne dobijo nadomestila, kot ga npr. slovenski glasbeniki in pisatelji oz. AV avtorji v drugih državah EU.

Sistem nadomestil za privatno kopiranje in drugo lastno reprodukcijo, ki predvideva plačilo nadomestila ob uvozu ali prodaji nosilcev in/ali naprav z možnostjo shranjevanja zaščitene del, učinkovito deluje v kar 21 državah EU. Poleg Slovenije so na tem področju neuspešne še Bolgarija, Ciper, Luksemburg in Malta, medtem ko Irska in Velika Britanija sploh nimata ustrezne zakonodaje, je povedal pravni svetovalec CISAC, **Leonardo de Terlizzi**. Po njegovi napovedi naj bi CISAC tej problematiki posvetil več pozornosti in okrepil pritisk na države kršiteljice. (Torej tudi na Slovenijo.)

V digitalni dobi po zaslugi spleta in naprav z vse bolj zmogljivim pomnilnikom (npr. mobilnih telefonov) sistem dajatev za privatno kopiranje pridobiva na pomenu. In trend se bo nadaljeval. Lani so članice CISAC z nadomestili za zasebno kopiranje (sistem so prvi uvedli Zahodni Nemci v 1960-ih) globalno zbrale 374 milijonov evrov. Kar je 20 % več kot v letu poprej in skoraj še enkrat več kot leta 2012. V EU 7 % vseh zbranih sredstev pridobijo z dajatvami za privatno kopiranje. Visok odstotek, ki pa bo vse hitreje rasel.

In Slovenija? V AIPA se avdiovizualci vrsto let sprašujemo, zakaj se obstruira vzpostavitev zbiranja ter delitev nadomestila. Ker pristojni že leta zavračajo podelitev dovoljenja za kolektivno upravljanje pravice do pravičnega nadomestila za privatno kopiranje del, so imetniki pravic na AV delih

utrpeli večmilijonsko škodo. Vsota je velika tudi za ustvarjalce v večji državi in samo predstavljamo si lahko, kaj bi s tem denarjem ustvarili slovenski. Razmere so še toliko manj razumljive, saj so AV (so)avtorji v Sloveniji, tako na osnovi nacionalne zakonodaje kot podpisanih mednarodnih sporazumov, do tega nadomestila upravičeni. Upamo, da bo črna pika zdramila pristojne in bomo slovenski AV (so)avtorji dobili tisto, kar glasbeniki pri nas in naši kolegi v tujini dobivajo že več let: ustrezno nadomestilo za uporabo naših del.

AV trg se nezadržno razvija, prihodki ponudnikov (predvsem plačljivih kanalov) stalno rastejo, prihodki ustvarjalcev pa trendom ne sledijo, je opozorila svetovalka za raziskave in razvoj na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij in medijev v Commsolu, **Deidre Kevin**. Ra-

zloge gre iskati v neenotni zakonodaji držav članic EU in zgolj približni oceni prodanih AV vsebin na platformah z videom na zahtevo (VOD).

Zanimivi so podatki o gledanosti evropskih AV del. Obseg evropskih filmov se je v zadnjih petih letih povečeval, a število ogledov je ostalo približno enako. Največ evropskih filmov prikazujejo nacionalne televizije – 44 % vseh predvajanih, zasebne televizije le 25 %. Večje možnosti za uvrstitev v »katalog« trenutno najbolj popularnega transakcijskega videa na zahtevo (TVOD) imajo, če se najprej predstavijo v kinematografih. V ponudbi VOD so bolj navzoči na nacionalnih platformah in manj na platformah, ki pokrivajo več držav EU. V primerjavi s serijami imajo veliko slabšo gledanost in uvrščenost v »kataloge« platform.

Med evropskimi vsebinami v ponudbi Netflix, vodilnega spletnega ponudnika VOD, prednjačijo britanske (44 %), sledijo francoske (20 %), nemške (14 %) in nordijske regije (12 %). Skupaj prispevajo kar 80 % vseh evropskih vsebin na Netflixu. Ker imajo relativno majhen delež, preti evropskim vsebinam nevarnost, da jim VOD platforme tudi v prihodnje ne bodo namenjale pozornosti oz. sredstev. To pa ima lahko za posledico nadaljnje siromašenje evropskih AV vsebin v novih medijih, je še opozorila Kevinova.

Andreja Krebs

Pravice, ki jih uveljavljajo članice SAA

Država	Članice SAA	kabelska retransmisija	privatno kopiranje	satelit/IPTV	video na zahtevo (VOD)	primarno oddajanje
Avstrija	Literar-Mechana					
Avstrija	VDFS					
Belgija	SABAM					
Belgija	SACD / SCAMDILIA					
Češka	DILIA					
Estonija	EAAL					
Finska	Kopioosto					
Francija	SACD					
Francija	SCAM					
Nemčija	VB Bild-Kunst					
Nemčija	VG Wort					
Madžarska	Filmjus					
Italija	SIAE					
Nizozemska	LIRA					
Nizozemska	VEVAM					
Poljska	ZAPA					
Portugalska	SPA					
Slovaška	LITA					
Slovenija	AIPA		●	●	●	●
Španija	DAMA					
Španija	SGAE					
Švedska	Copyswede					
Švica	SSA					
Švica	SUISSIMAGE					
Velika Britanija	ALCS					
Velika Britanija	Directors UK					
	Skupaj	24	23	19	17	16

UZAKONITEV NEODTUJLJIVE PRAVICE AV AVTORJEV – GLAVNE UGOTOVITVE ŠTUDIJE

Uzakonitev neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila za AV avtorje je skladna z mednarodnimi sporazumi, mednarodno zakonodajo in direktivami EU, njena uvedba v nacionalne zakonodaje pa je nujna zaradi vse hitrejšega razvoja AV sektorja in bliskovite rasti uporabe digitalnih del.

To je glavni poudarek dr. Raquel Xalabarder¹, ugledne profesorice in vodje katedre za intelektualno lastnino na pravni fakulteti katalonske univerze UOC, v študiji o pomenu uvedbe pravičnega nadomestila. Najpomembnejša ugotovitev te študije, ki so jo pripravili pri mednarodnem združenju avtorjev CISAC, je: Posodobitev avtorske zakonodaje je nujna, a pravično nadomestilo za avtorje bomo uresničili le z uzakonitvijo neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila. Oglejmo si najvažnejše poudarke študije:

1. Domneva o prenosu pravic z AV avtorja na producenta – nepotrebna »posebnost« sektorja

Temeljno načelo zakona o avtorski pravici zahteva, da so avtorji pravično nagrajeni za uporabo svojih del², kar vključuje tudi plačilo za vse oblike uporabe le-teh.³ Kljub temu večina AV avtorjev ne dobi pravičnega plačila, saj ne prejmejo nobenega nadomestila ali deleža od prodaje svojih del, temveč le vnaprejšnje plačilo za njihovo dokončanje.

Takšna je žal praksa tako v večini držav EU kot tudi drugod po svetu,⁴ z izjemnim razmahom digitalne tehnologije pa se je avtor dokončno izgubil v verigi poplačil in prodaje, ki jo diktirajo zlasti lastniki platform. Spletni trg AV del prinaša bel kruh le nekaterim.

Veriga uporabe in izkoriščanja AV del je danes zelo dolga in zapletena. Številni posredniki, distributerji, prodajni agenti, itn. jo skrbno nadzorujejo, avdiovizualci pa so povsem izključeni. Po načelu prenosa ekskluziv-

nih pravic dobi producent vse pravice na AV delih, torej je tudi »one stop shop« oz. točka »vse na enem mestu« za izdajo dovoljenja in licenciranja uporabe del. Koliko, kaj in kako o eksploataciji dela obvešča ustvarjalce, je vprašanje zase.

Po pravilu in zakonodaji v nekaterih evropskih državah (npr. Nemčiji, Španiji, Franciji in tudi Sloveniji) bi morali avtorji od producentov dobiti nadomestilo, ne zgolj predplačila. Zakaj torej takšen razkorak med pravili in prakso?

Najpomembnejša razloga sta:

- V produkcijski pogodbi ni mogoče predvideti potencialnega uspeha.
- AV avtorji nimajo pogajalske moči, da bi uveljavili »dobro« pogodbo.

2. Predlogi (še) ne zagotavljajo pravičnih nadomestil – potrebna je uzakonitev neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila

Izboljšava pogodbenega prava je nujna, a zgolj to ne zagotavlja pravičnega nadomestila za AV avtorje.⁵ Prav tako kot ga ne kolektivna sindikalna pogajanja o pogodbah na nivoju ustvarjalci–producenti.

Primerjava zakonodajnih rešitev v Franciji, Italiji, Španiji, na Poljskem⁶, v Estoniji, Litvi, Bolgariji, Romuniji, Gruziji, Armeniji, Čilu, Kolumbiji in Mehiki je pokazala, da bodo AV avtorji upravičeni do nadomestila za spletno uporabo svojih del, če bodo pri uzakonitvi pravice

do nadomestila upoštevani naslednji elementi:

- zakonske pravice do nadomestila za kakršnakoli dejanja izkoriščanja del AV avtorjev (vključno s spletom). Te poznajo v Italiji, Bolgariji in Romuniji, Argentini,⁷ tudi Armeniji in Indiji (za scenariste);
- pravica AV avtorjev do nadomestila v primeru dajanja na voljo javnosti, vključno s spletno uporabo. To poznajo v Španiji, Čilu in Kolumbiji.⁸

3. Pogoji za zagotovitev uspeha pravičnega nadomestila

- Spoznanje, da neodtujljiva in neodpovedljiva pravica ni nova pravica.
Gre za pravico iz naslova preteklega dela, ustvarjanja, in ni ločena od pravic izkoriščanja. Avtor prenese ekskluzivne pravice, potrebne za dokončanje dela, na producenta, vendar ohrani »plačilo« neposredno od uporabnika, to pa naj bo kolektivno upravljano, in če se le da – zakonsko obvezno.
- Omenjena pravica je »izvršljiva« le pred zakonitimi uporabniki, ki so licencirani ali kako drugače pooblaščen. Namen te pravice ni kompensacija kršitev.
- Pravica mora biti neodtujljiva in neodpovedljiva, kot jo je opredelilo Sodišče EU.
Oba elementa sta bistvena za zagotavljanje učinkovitosti nadomestila⁹, zlasti zaradi specifičnosti pogodbenih razmerij v AV sektorju. Avtorji tako ne bi mogli nadomestila prepustiti tretji osebi, niti prenesti na producenta oz. katerokoli tretjo osebo. Slab primer je že omenjena zakonodaja Litve: V sodbi Luksan¹⁰ je Sodišče EU odločilo, da domneva o prenosu pravic na producenta (ali delodajalca), če tudi jo lahko nacionalni zakonodajalci prosto uveljavljajo, na neodtujljivo in neopredeljivo pravico ne more vplivati. S prav nobeno pogodbo se je ne more prenesti.¹¹
- Pravica mora biti obvezno kolektivno upravljana, ta potreba pa izhaja iz neodtujljive in neodpovedljive narave pravice do nadomestila.¹²
Obvezno kolektivno upravljanje zagotavlja učinkovito in pravično nadomestilo za avtorje v celotnem času uporabe njihovih del ter tako dopolnjuje produkcijske pogodbe. Argument v prid kolektivnemu upravljanju je med drugim tudi ta, da so kolektivke osrednji posrednik v industriji avtorskih pravic, kot take pa se s časom razvijajo ter prilagajajo različnim trgov in vedno novim oblikam uporabe AV del.¹³

Kolektivne organizacije lahko avtorjem učinkoviteje, kot če bi to počeli sami, zagotovijo pravično nadomestilo, saj so stabilne in konsolidirane, poleg tega svoj repertoar s sporazumi o vzajemnosti delijo po vsem svetu. Hkrati so vir in center (zlasti pravnega) znanja in obvladajo »ekonomijo obsega«, s tem pa avtorjem zagotovijo tudi čezmejno pošteno in primerno plačilo.

- Neodpovedljiva pravica do pravičnega nadomestila mora veljati čezmejno.
Zbrana nadomestila bi bila razdeljena avtorjem na podlagi sporazumov o vzajemnem zastopanju. Medtem ko pravica do plačila ostane ozemeljska (kot vse avtorske pravice), bi se moralo nadomestilo poravnati za vsako ozemlje, na katerem se posamezno delo predvaja.
To bi veljalo tudi v primeru, ko je bila pridobljena ena sama licenca za izkoriščanje dela v več državah (tipičen primer je spletna uporaba del).¹⁴ Ozemeljsko najbližja kolektivna organizacija bi lahko delovala kot sistem »one-stop-shop«, torej bi po potrebi združevala več pravic do nadomestila za različna ozemlja in jih nato razdelila ustreznim kolektivnim organizacijam in avtorjem.¹⁵
- Nadomestila bi morali plačevati uporabniki del na spletu, tj. platforme za video na zahtevo, in ne producenti.
To bi močno olajšalo izvrševanje zakonskih določil, saj so operaterji tisti, ki kataloge del urejajo in javno objavljajo. Veljati bi moralo ne glede na uporabljeno tehnologijo, tj. internet, kabel, IPTV itd.¹⁶
- Nadomestilo mora biti obračunano pravično, za vsako državo in za vsak namen posebej.
Pristojbine bi se prilagodile kulturnim in gospodarskim razmeram v posamezni državi. Študija se sklicuje na člen 16 (2) Direktive o kolektivnem upravljanju pravic¹⁷, ki določa merila za določitev ustreznega nadomestila. Zavezuje vse države članice, uporablja pa se jo za vsa nadomestila iz naslova uporabe del in pravic, ki so jih izpogajale kolektivne organizacije.

4. Združljivost z mednarodnim pravom in pravnim redom EU

Študija kaže skladnost predloga uzakonitve neodtujljive in nedopovedljive pravice do nadomestila z mednarodnimi obveznostmi¹⁸, pri čemer ne posega v minimalne zahteve Bernske konvencije.

Dokazuje tudi skladnost predloga uzakonitve neodtujljive pravice s pravnim redom EU.¹⁹ V skladu s pravnim redom EU so države članice dolžne avtorjem podeliti izključne pravice reproduciranja, distribucije in obveščanja javnosti, vključno z izključno pravico dajanja v najem in dajanjem same pravice na voljo.²⁰

Države članice ne morejo razširiti obsega ekskluzivnih pravic,²¹ pravica do nadomestila prek producentov pa ne zagotavlja pravičnega nadomestila, saj gre le za zakonski mehanizem. Izkoristijo lahko možnost, da v skladu s 5. členom (3) Direktive o najemu in posojanju uporabijo neodtujljivo in neodpovedljivo pravico v povezavi z drugimi pravicami od uporabe del, če ne posegajo v delovanje notranjega trga. To so doslej že storile Italija, Španija, Nizozemska, Belgija in Francija. Nekateri strokovnjaki trdijo, da morajo države članice »zaradi doslednosti« avtorjem zagotoviti neodtujljivo in neodpovedljivo pravico za prenos drugih izključnih pravic izkoriščanja.²²

5. Uvedba neodtujljive in neodpovedljive pravice do nadomestila v zakonodajo EU in mednarodne zakonodaje

Uzakonitev te pravice je bolj kot kdajkoli potrebna predvsem zaradi globalnega obsega AV sektorja in bliskovite rasti digitalne uporabe del. Trenutno je najbolj verjetna implementacija zakona na ravni EU, predvsem zaradi prenosa Direktive o pravicah do najema, ki predvideva čezmejno izkoriščanje AV del na notranjem trgu. Za avdiovizualce bi bila najboljša rešitev, da se pravico do pravičnega nadomestila uvrsti v Direktivo o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu.

Prevedla in priredila Andreja Krebs (vir: CISAC)

¹⁹ Dr. Raquel Xalabarder je tudi avtorica številnih publikacij na temo intelektualne lastnine in avtorskih pravic v EU in svetu. Leta 1997 je doktorirala s temo Mednarodna zaščita avdiovizualnih del, s poudarkom na vprašanih avtorstva, še zlasti zaščite AV del v Španiji in ZDA, gl. <http://www.uoc.edu/webs/rxalabarder/EN/curriculum/index.html>

²⁰ Gl. npr. 10. in 28. člen Direktive o avtorskih pravicah EU 2001/29, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1523992676660&uri=CELEX:32001L0029>

²¹ To poudarja tudi poročilo Evropskega parlamenta o spletni distribuciji AV del iz leta 2012, gl. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0262+0+DOC+XML+V0//SL>

²² Ibid., str. 8–9.

⁴ Isto potrjuje tudi t. i. White paper mednarodnega Združenja avdiovizualnih avtorjev (SAA), <http://www.saa-authors.eu/en/publications/55-saa-white-paper-2nd-edition>

⁶ Na Poljskem (čl. 70) in v Litvi (čl. 15) je zakonodaja AV avtorjem zagotovila pravico do nadomestila za posebna dejanja izkoriščanja, npr. v kinematografih, oddajanju na televiziji ali »drugih množičnih medijih«, za najem in mehansko reprodukcijo, domačo uporabo (DVD na Poljskem, gl. str. 100) in gledališke razstave, kabelsko retransmisijo itn.

⁷ V Italiji (čl. 46) imajo AV avtorji neodtujljivo in neodpovedljivo pravico do nadomestila. Plačujejo ga tisti, ki uveljavljajo pravice izkoriščanja za vsako gospodarsko uporabo (ne producent). Nadomestila, ki se trenutno zbirajo v okviru te določbe, vključujejo predvajanje del in dajanje na voljo na spletu. SIAE, edina kolektivna organizacija v Italiji, ki zbira to nadomestilo, upravlja pravico na podlagi prostovoljnih pooblastil avtorjev (str. 91–92).

⁸ V Bolgariji (čl. 65) in Romuniji (čl. 71) se nadomestilo zaradi kakršne koli uporabe lahko izvede prek kolektivnih organizacij ali prek producenta. Glede na pogajalsko moč avtorjev je zato možnost uveljavljanja te pravice prek kolektivnih organizacij zelo majhna oz. nična (str. 43, str. 103).

⁹ Argentini kolektivno upravljanje ni obvezno, kolektivne organizacije zbirajo nadomestila na podlagi individualnih pooblastil (op. 113), kar dejansko pomeni, da za nadomestila avtorjem v praksi skrbijo kolektivke.

¹⁰ Kot v Italiji imajo tudi v Španiji (čl. 90) AV avtorji neodtujljivo pravico

do nadomestila. Ne glede na pogodbo s producentom ga plačajo tisti, ki uveljavljajo pravice izkoriščanja za vsako gospodarsko rabo. Pravica je neodtujljiva in neodpovedljiva, uveljavljena prek kolektivnih organizacij (str. 93–99).

¹¹ V Čilu (Ley Larrain 20959/2016) in Kolumbiji (Ley Pepe Sanchez 1835/2017) so nedavno uzakonili neodtujljivo in neodpovedljivo pravico do nadomestila za AV avtorje, ki jo uveljavljajo kolektivne organizacije. Plačujejo jih iz naslova licenc, avtorji pa so zaščiteni pred morebitnimi zlorabami oz. »nejasnostmi« produkcijskih pogodb (str. 40).

¹² Gl. op. 346, ki se nanaša na Von Lewinsky, 5. člen Direktive o pravicah izposojanja, Walter / von Lewinski (eds.) (2010) European Copyright Law, OUP #6.4.17.

¹³ Gl. op. 347, str. 81, Luksan v. Van der Let (C-277/10): <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=119322&doclang=EN>

¹⁴ Ibid., str. 118–119.

¹⁵ Ibid., str. 119.

¹⁶ Ibid., str. 34.

¹⁷ Ibid., str. 120–121.

¹⁸ Gl. op. 351, str. 121, <http://www.saa-authors.eu/en/publications/55-saa-white-paper-2nd-edition>

¹⁹ Gl. str. 122 in op. 354 študije.

²⁰ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_084_R_0072_01&from=EN.

²¹ Gl. čl. 11. Bernske konvencije, http://www.uil-sipo.si/fileadmin/upload_folder/zakonodaja/MP_Bern.pdf in čl. 8 WIPO pogodbe o avtorski pravici http://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/text.jsp?file_id=295166#P78_9739.

²² Gl. str. 59–60 študije.

²³ Gl. Direktivo 2001/29 Infosoc, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0029>, in Direktivo o najemu in posojanju 2006/115, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0115&from=EN>.

²⁴ Gl. odločitev sveta Svensson CJEU, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=147847&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=210835>.

²⁵ Gl. Walter / von Lewinski 2010, Evropski zakon o avtorskih pravicah, Walter / von Lewinski (eds.) (2010) European Copyright Law, OUP #6.4.17.

ONE SIZE DOESN'T FIT ALL!

Nedavno sem na enem od portalov prebral zanimiv članek o testnih pilotih. Ameriška vojska se je konec 1940-ih znašla v hudih škripcih, saj se je vse več pilotov v testnih preletih poškodovalo ali celo umrlo. Ko so izključili mehanske okvare, se je kot logična rešitev ponujala »napaka pilotov«. A kmalu se je izkazala za netočno.

Pravi odgovor se je skrival v besedi povprečje.

Tako je, matematična operacija je bila kriva za porast števila letalskih nesreč. Optimizirano delovno okolje so namreč pilotu razvili in oblikovali z upoštevanjem izračuna srednje vrednosti, tako recimo sedež glede na povprečno dolžino rok in nog ter velikost dlani.

Problem je skušal razumeti in rešiti vojak Gilbert Daniels. V raziskavi je 4.000 pilotom izmeril deset telesnih značilnosti, za katere je veljalo, da vplivajo na pilotove zmožnosti, in na podlagi katerih so oblikovali kokpit. Kaj so pokazali rezultati? Daniels ni našel niti enega pilota, ki bi bil povprečen po vseh desetih merilih. Na osnovi tega spoznanja so prilagodili kokpit, tako da so lahko vsi piloti upravljali vsako letalo.

Ena velikost ne ustreza vsem!

Enako lahko trdimo za sistem kolektivnega upravljanja, na kar smo med postopki sprejemanja CRM direktive opozarjali tako na AIPA kot na krovnih združenjih. Direktiva je bila namreč pisana z mislimi zlasti in predvsem na glasbene avtorske organizacije, in še to na tiste res največje, katerih prihodki se merijo v stotinah milijonov evrov. Niti njeni pisci niso skrivali, da je končno besedilo odsev določenih anomalij, značilnih za to področje v zadnjem desetletju.

Tudi zadnja študija o pomenu uvedbe pravičnega nadomestila, ki jo je za CISAC pripravila prof. dr. Xalabarder s katalonske univerze, kaže, da AV kolektivk, tako organizacijsko kot upravljalno, ne gre kar enačiti z ostalimi – zlasti z glasbenimi ne. Kolektivk se preprosto ne da spraviti v nek povprečen vzorec. Preveč je razlik: nekatere uveljavljajo pravice samo za eno kategorijo imetnikov, druge so t. i. »joint society«. Ene uveljavljajo izključno pravico, druge samo poplačilno. Nekatere uveljavljajo pravico samo na enem področju uporabe, druge na štirih, petih ali več! Ene so članice krovnih združenj, ustanovljenih pred skoraj sto leti, spet druge takih, ki so zaživela šele pred desetletjem.

Tudi razprava v Državnem zboru R Slovenije pred mesecem dni je pokazala, kako zelo različen, morda celo preveč poenostavljen pogled na kolektivno upravljanje imajo politiki, uporabniki in tudi nekatere druge organizacije.

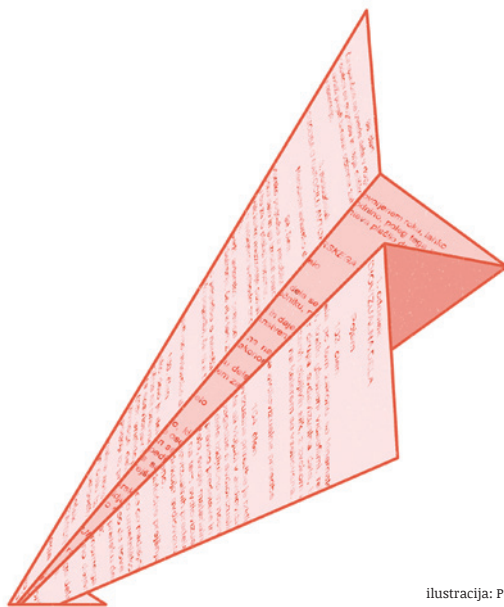
Dejstvo je, da avtor podpiše pogodbo pred začetkom ustvarjanja AV dela, torej je praktično nemogoče določiti primerno in pravično nadomestilo, saj se način in obseg uporabe AV dela

spreminjata iz dneva v dan, količina AV vsebin stalno raste, končnim uporabnikom pa se ponujajo na 1000 in 1 način. In prav zato se zavzemamo, da bi bila večina pravic AV ustvarjalcev uveljavljana prek kolektivnih organizacij.

Le tako bo imela šibkejša stran – avtor, vse bolj pa tudi producent v odnosu do velikih platform – neprimerno boljše izhodišče, saj se bo izognila neposrednim pogajanjem. Prav tako je od imetnikov pravic iluzorno pričakovati, da bodo v labirintu platform oz. ponudnikov vsebin sami uspešno sledili vsem potem izkoriščanja svojega dela. In producentom nikakor ne gre naložiti obveznosti, da bodo še 70 let po smrti izvirnega avtorja skrbeli za dediče njegovih pravic. Le kdo lahko jamči takšno dolgoživost? Kolektivna organizacija! Konec koncev ima precej daljšo življenjsko dobo kot produkcijske hiše.

Vsaka organizacija je torej zgodba zase, vsako je potrebno razumeti in gledati nanjo skozi posebna očala. Specifikam AV področja in potrebam AV kolektivnih organizacij je pač potrebno prisluhniti. Na AIPA si lahko le želimo po meri narejen kokpit, dolg in miren let ter čim manj zlomljenih udov.

Gregor Štibernik



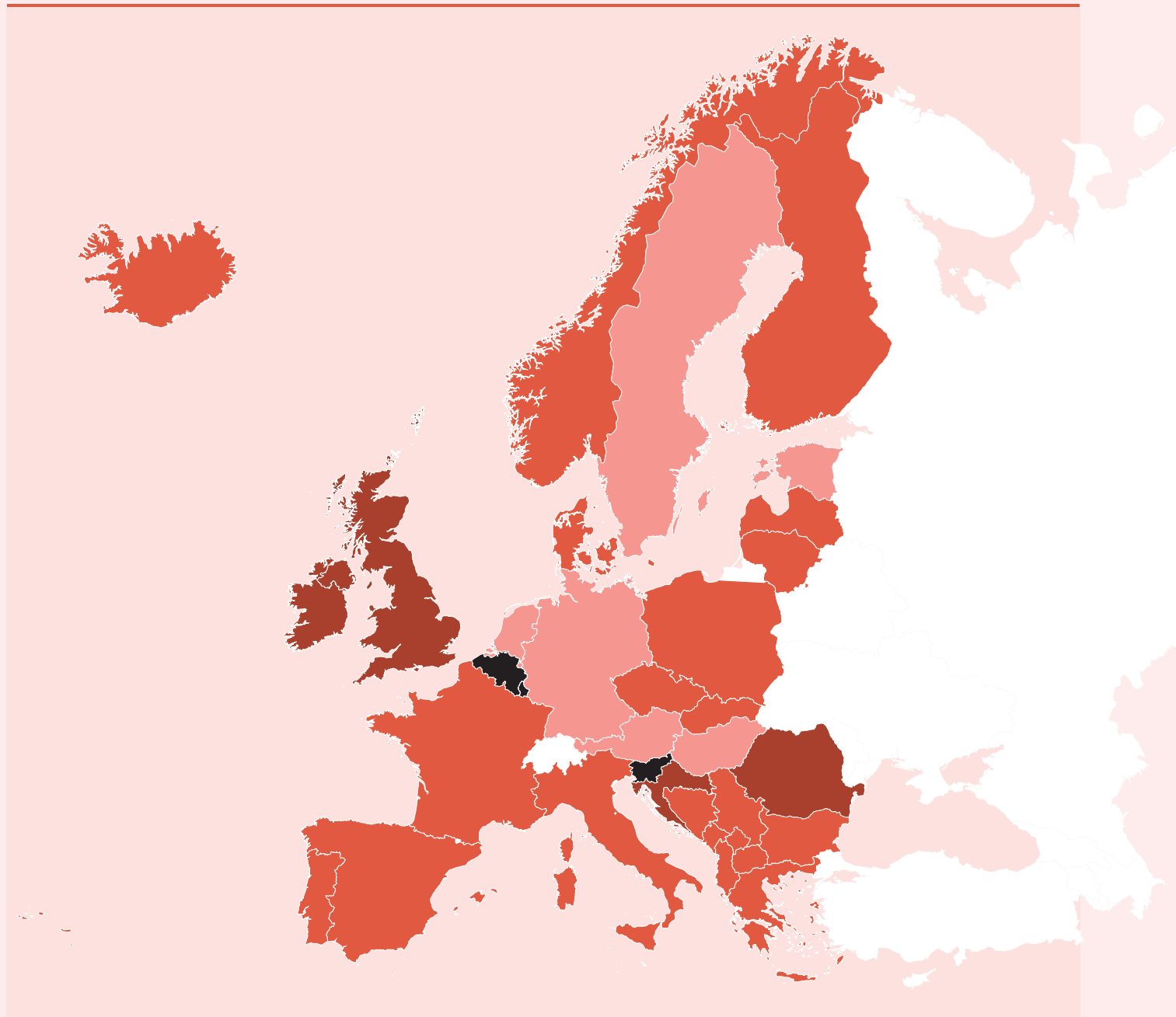
ilustracija: Polonca Peterca

Kam sodi urad za intelektualno lastnino?

Kam sodi pamet? Kaj je ustvarjalnost? Čigave so kreativne industrije? Vse evropske države imajo urade, ki skrbijo za zaščito patentov, blagovnih znamk in avtorskih pravic, vendar to zelo pomembno vprašanje intelektualne lastnine dajejo v varstvo različnim ministrskim resorjem. Pristojnost najpogosteje pripade ministrstvu za kulturo, sledi ministrstvo za pravosodje, ponekod

poznajo samostojne organe. Samo v treh evropskih državah je za intelektualno lastnino pristojno gospodarsko ministrstvo. Ena je Slovenija.

Seveda se zastavlja vprašanje, ali lahko avtorske pravice učinkovito ščiti ministrstvo, ki načeloma skrbi za interese nasprotni strani, se pravi, gospodarstva oz. uporabnikov avtorskih pravic?



Ministrstvo za kulturo • Ministrstvo za gospodarstvo • Ministrstvo za pravosodje • Samostojni organ